

Utjecaj geopolitičkih odnosa država na lokacije njihovih veleposlanstava u glavnim gradovima Eu

---

Ceci, Daniel

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:217:004323>

Rights / Prava: [In copyright](#)/Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-22**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Daniel Ceci

**Utjecaj geopolitičkih odnosa država na lokacije njihovih veleposlanstava u
glavnim gradovima Eu**

Prvostupnički rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Lana Slavuj Borčić

Ocjena: _____

Potpis: _____

Zagreb, 2023.

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Prvostupnički rad

Utjecaj geopolitičkih odnosa država na lokacije njihovih veleposlanstava u glavnim gradovima Eu

Daniel Ceci

Izvadak: Cilj rada je ispitati utječe li prijateljska nastrojenost jedne države prema drugoj na blizinu veleposlanstava tih država u inozemstvu. Ukratko će se istražiti i mogućnost da države koje dugo međusobno gaje hladne odnose svoja veleposlanstva odlučuju pozicionirati daleko jedno od drugog i općenito govoreći istražiti utječe li pozicija postojećih veleposlanstava na odabir lokacije pri uspostavljanju novih. Proučavani odnosi najčešće će biti bilateralni (proučavanje lokacija veleposlanstava dviju država i njihovih međunarodnih odnosa), no vrijedni napomenuti kako će se katkad proučavati odnosi više država, pa se stoga može govoriti o multilateralnim odnosima. Poseban će se fokus staviti na grad Bruxelles i njegovu mrežu veleposlanstava.

42 stranice, 21 grafički prilog, 6 tablica, 68 bibliografskih referenci; izvornik na hrvatskom jeziku

Ključne riječi: veleposlanstva, lokacijski faktori, prijateljski odnosi, diplomacija, Eu

Voditelj: izv. prof. dr. sc. Lana Slavuj Borčić

Tema prihvaćena: 9. 2. 2023.

Datum obrane: 7. 9. 2023.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Sveučilišta u Zagrebu Prirodoslovno-matematičkog fakulteta, Trg Marka Marulića 19, Zagreb, Hrvatska.

BASIC DOCUMENTATION CARD

University of Zagreb
Faculty of Science
Department of Geography

Undergraduate Thesis

The influence of geopolitical state relations on the locations of their embassies in the EU capitals

Daniel Ceci

Abstract: This work's intention is to determine whether the friendly attitudes felt by one country to another translate to the proximity of said countries' embassies abroad. Some attention should also be given to countries whose relationship had been rather sour for quite some time, which could possibly lead to them placing their embassies far from one another. Generally speaking, the main goal is to describe the relationship between two countries' embassies placement in a city and those two countries' diplomatic relations. While the nature of observed relations mostly will be bilateral, there will also be examples of examining multiple simultaneous relations which could be considered multilateral in the broader sense of the word. A special area of interest will be the city of Brussels whose network of embassies will be mapped as well.

42 pages, 21 figures, 6 tables, 68 references; original in Croatian

Keywords: embassies, locational factors, friendly relationships, diplomacy, EU

Supervisor: Lana Slavuj Borčić, PhD, Associate Professor

Undergraduate Thesis title accepted: 09/02/2023

Undergraduate Thesis defense: 07/09/2023

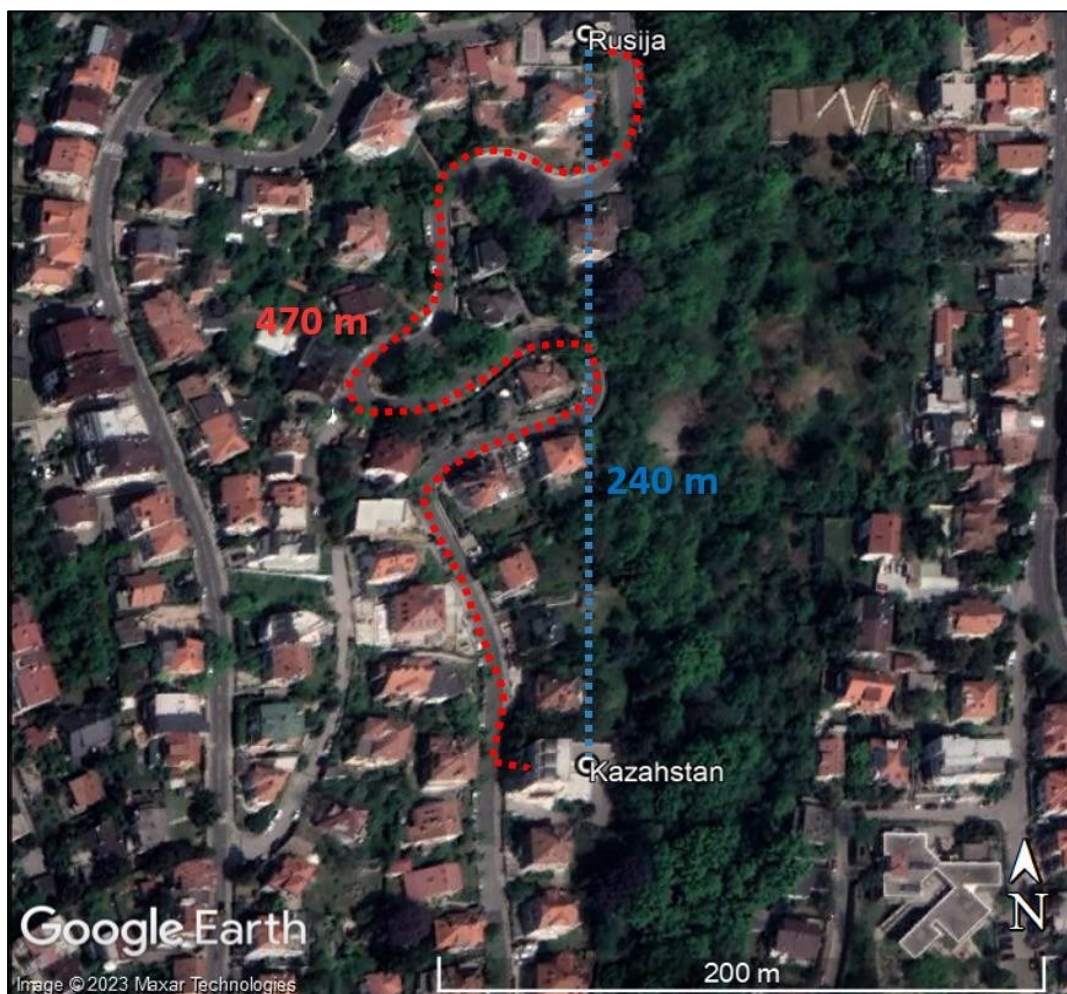
Thesis deposited in Central Geographic Library, University of Zagreb Faculty of Science,
Trg Marka Marulića 19, Zagreb, Croatia

SADRŽAJ

1. UVOD	4
1.1. Ciljevi rada.....	5
1.2. Hipoteza	6
1.3. Geografski i drugi pristupi problematici – prethodna istraživanja.....	6
2. METODOLOGIJA.....	7
2.1. Izbor država – „prijateljstvo“	7
2.2. Izbor država – „blizina“	8
2.3. Izrada tablica uparenih veleposlanstava	10
3. DIPLOMACIJA	11
3.1. Međunarodni odnosi i vanjska politika.....	12
4. VELEPOSLANSTVA.....	13
4.1. Veleposlanstvo, stalna misija, konzulat.....	13
4.2. Razvoj veleposlanstava	15
4.2.1. Od izuma pisma do pada Zapadnog Rimskog Carstva.....	16
4.2.2. Od pada Zapadnog Rimskog Carstva do pada Konstantinopola	17
4.2.3. Od pada carigradskih zidna do pada Berlinskog zida	17
4.2.4. Od devedesetih do danas (2023.)	20
5. LOKACIJSKI FAKTORI.....	20
6. REZULTATI ISTRAŽIVANJA.....	23
6.1. Rezultati odnosa uparenih veleposlanstava u glavnim gradovima Eu.....	23
6.2. Kartografski prikaz uočenih odnosa na primjeru Bruxellesa i kartografski prikaz potencijalnih novih parova država za daljnja istraživanja	29
7. ZAKLJUČAK	36
8. IZVORI	37
9. LITERATURA.....	38

1. UVOD

Hodajući zagrebačkim ulicama moguće je uočiti brojne zastave stranih država koje se vijore diljem grada. U mnogim slučajevima zgrade iza tih zastava su veleposlanstva i konzulati, diplomatske misije u Hrvatskoj. Iako je istina da ih se u manjem broju može naći diljem grada, kratka šetnja Zrinjecom, Pantovčakom ili Babonićevom ulicom pruža uvid u postojanje područja povećane koncentracije veleposlanstava. Proučimo li detaljnije zastave ili natpise tih susjednih veleposlanstava, možemo uočiti da su države čija se veleposlanstva nalaze blizu jedno drugom katkad saveznici, to jest prijateljski nastrojene države (sl.1).

Slika 1. Fizička/zračna (plavo) i prometna (crveno) udaljenost ruskog i kazaškog veleposlanstva u Zagrebu, nalaze se na udaljenosti od 6 minuta hoda¹, izvor: Ministarsko vanjskih i europskih poslova, 2023 (izradio autor u Google Earth Pro-u)

¹ prosječna brzina ljudskog hoda je oko 4.5 km/h (Alves i dr., 2020), riječ je o strmoj ulici pa bi penjanje uzbrdo trajalo nešto duže, a spuštanje nešto kraće, no budući da je cilj kartografskog prikaza samo ukazati na blizinu veleposlanstava ta kalkulacija u ovom kontekstu nije od velikog značaja

Naravno, to nije uvijek slučaj (sl.2.) te eventualno uspostavljanje ad hoc korelacije između prisnosti država i blizine njihovih veleposlanstava nikako ne bi zadovoljavalo znanstvene standarde kojima geografi istraživači streme. Želja za dodatnim ispitivanjem eventualnog uočenog fenomena bila je glavni poticaj za detaljnije istraživanje navedene problematike, a ovaj rad rezultat je tog istraživanja.

Slika 2. Dansko (prva zgrada u nizu) i japansko (druga zgrada u nizu) veleposlanstvo u Zagrebu, izvor: Google Maps, 2023

1.1. Ciljevi rada

Cilj rada je analizirati jesu li prijateljski odnosi među državama relevantan i uočljiv lokacijski faktor za njihova veleposlanstva u inozemstvu. Prostor obuhvaćen istraživanjem uključuje diplomatske centre (sve glavne gradove osim Amsterdama) svih članica Europske unije. U svakom od centara poblize je razmotren položaj 34 uparenih država² čija je međusobna udaljenost u fokusu istraživanja.

Neupitno je da postoje drugi lokacijski faktori koji mogu biti iznimno važni za izbor lokacije veleposlanstava. Oni će kao takvi biti ukratko obrazloženi (*Lokacijski faktori*), no na njima neće biti naglasak samog istraživačkog dijela rada, budući da bi opseg proučavane problematike bio preširok.

---

² više o samim parovima država i metodologiji njihova izbora u poglavlju „Izbor država – „prijateljstvo“

1.2. Hipoteza

U istraživanju će se testirati sljedeća hipoteza:

Samo prijateljski nastrojene države imaju veleposlanstva smještena bliže jedno drugome (udaljena do 2 km), za razliku od neprijateljskih (ili pretežno ne-prijateljski) nastrojenih država kod kojih je međusobna udaljenost veleposlanstva veća (više od 2 km).

1.3. Geografski i drugi pristupi problematici – prethodna istraživanja

U proteklim desetljećima napisani su brojni radovi o pojedinim aspektima izgleda, položaja i funkcije veleposlanstava pristupajući problematici iz perspektive povijesti arhitekture (Loeffler, 2000) (Vasiljević Tomić i dr., 2013) (De Maeyer i dr., 2021), ekonomije (Rana i Chatterjee, 2011), komunikologije te brojnih drugih znanstvenih i tehničkih disciplina. Međunarodni odnosi³ i političke znanosti često proučavaju veleposlanstva te su brojne analize i radovi na tu temu upravo iz navedenih područja.

Geografija problematici pristupa iz svoje specifične te je također dala svoj doprinos koji sadržajno pokriva različite teme ukazujući na raznovrsnost i interdisciplinarnost same znanosti.

Za ovaj rad relevantnima se mogu smatrati:

1. rad koji pristupa analizi diplomatskih aktivnosti iz geografske perspektive prateći razvoj diplomacije kroz stoljeća (Van der Wusten i Mamadouh, 2010)
2. rad koji istražuje utjecaj ideologije, geografske udaljenosti država i geopolitičkog utjecaja na broj veleposlanstava u pojedinim državama (Neumayer, 2008)
3. rad koji analizira raspored diplomatskih misija u Den Haagu, klasificira ih ovisno o razdoblju gradnje fokusirajući se na lokacijske faktore (posebice sigurnost) koji su se s vremenom mijenjali (Mamadouh i dr., 2015)

---

³ termin *international relations* odnosi se kako na same odnose, tako i na disciplinu

2. METODOLOGIJA

Određeno je 27 parova veleposlanstava prijateljskih država⁴ čije će se međusobne udaljenosti proučavati u 27 prijestolnica⁵ Europske unije koje su bile izabrane kao područje proučavanja ovog rada. Izbor država temeljio se na nizu proizvoljno određenih parametra⁶. Općenito govoreći odabrane su bile države iz pojedinih (većinom europskih) regija s jasno artikuliranim i relativno nepromijenjenim povijesnim bilateralnim odnosima koji su se mogli iščitati iz novinskih članaka i stručnih znanstvenih radova. Razlog njihovog regionalnog grupiranja leži u potencijalnoj mogućnosti uočavanja regionalnih trendova⁷. Također je na temelju istih kriterija odabrano nekoliko parova država čiji su odnosi hladniji (3), kao i država koje nemaju značajne bilateralne odnose (4). Ukupno će se analizirati 34 parova država, a rezultati prostorne analize bit će predstavljeni u tablicama.

2.1. Izbor država – „prijateljstvo“

Prvi izazov pri izboru država leži u nejasnosti značenja samog pojma „prijateljska država“. Nažalost, ne postoji konsenzus oko niza preduvjeta koji dvije države mogu definirati prijateljskima, pa shodno tome sam odabir država mora biti do određene mjere proizvoljan. Portugal i Ujedinjeno Kraljevstvo često se primjerice smatraju jednim od najdugovječnijih saveznika u svijetu budući da je njihov savez bio sklopljen 1386. godine te je službeno danas i dalje na snazi, a ipak to savezništvo bilo je više puta prekinuto (ne nužno formalno, ali dvije države su međusobno ratovale) i gotovo potpuno narušeno krajem 19. stoljeća zbog kolonijalnog sukoba (diplomatskog, nije eskalirao u vojni) oko prostora između Angole i Mozambika (današnji Malavi, Zambija i Zimbabve) kojem je u Portugalu uslijedilo više desetljeća antibritanskog sentimenta (Ferreira Duarte, 2000). Zbog opisane kompetitivne i kompleksne prirode diplomacije nije nužno svrsishodno govoriti o nepromjenjivo prijateljskim i neprijateljskim državama. Geopolitički interesi država podložni su promjenama te su one spremne preći preko starih savezništva kako bi osigurale svoje interese⁸. Bilo bi iluzorno tvrditi da tome unatoč stvarna želja i potreba za suradnjom među državama ne postoji. Postoje ankete

---

⁴ neke od njih ponoviti će se više puta (npr. proučavati će se veleposlanstva UK-a i SAD-a te UK-a i Kanade)

⁵ iako je Amsterdam de jure glavni grad Nizozemske, diplomatske misije stranih država nalaze se u Den Haagu (kao i sjedište zakonodavna, izvršna i sudske vlasti same Nizozemske), pa će zbog toga taj grad biti jedini proučavani grad koji nije glavni grad proučavane države

⁶ detaljnije opisani u poglavlju *Izbor država – „prijateljstvo“*

⁷ npr. jesu li parovi veleposlanstava država Jugoistočne Europe u prosjeku bliže jedno drugom od onih u Sjevernoj Europi

⁸ o drugom primjeru realpolitika i njegovih implikacija na veleposlanstva više u paragrafu *Razvoj veleposlanstava*

koje daju dojam o trenutnoj snazi pojedinih savezništva (YouGov, 2017), no nema ih puno, a daju samo trenutni statički presjek stanja pritom ne omogućujući vertikalni tematski pristup⁹. Za potrebe rada odlučeno je da će se prijateljskim državama smatrati one koje su od utemeljenja diplomatskih odnosa do danas bile bliski saveznici (uz par iznimaka), što se moglo vidjeti iz ekonomske ili vojne suradnje te eventualnih povijesno kulturnih veza (česti posjeti državnika jedne države drugoj, javne izjave koje naglašavaju prijateljski odnos dviju država; najčešće spominjan primjer je onaj SAD-a i UK-a¹⁰). Izvori korišteni za određivanje konkretnih parova država predominantno su bili znanstveni i novinski članci fokusirani na navedene aspekte suradnje među državama (Dumbrell, 2008¹¹) te izjave ministarstava vanjskih poslova ili drugih državnih tijela.

2.2. Izbor država – „blizina“

Nakon izbora država, pronađene su adrese svih njihovih veleposlanstava (koristeći službene stranice vlada ili ministarstava država pošiljateljica ili primateljica diplomatske misije) te su unesene u Google Earth Pro kako bi se mogle očitati njihove koordinate pomoću kojih su lokacije unesene u GIS¹². Potom su oko svake točke stvoreni bufferi (kružni poligoni) polumjera 500, 1000 i 2000 metara s ciljem određivanja koja su veleposlanstva blizu jedno drugom.

Drugi izazov u istraživanju činilo je određivanje „blizine“ veleposlanstava. Temeljem primarnog pregleda svih lokacija, odlučeno je da će se pri analizama predominantno koristiti vrijednost buffera od 2000 m budući da se veleposlanstva često pružaju linijski sljedeći duge ceste, a istovremeno vrijednost i dalje ne obuhvaća preveliki dio grada¹³. U analizi će se također istaknuti i rezultati za manje vrijednosti buffera (500 m).

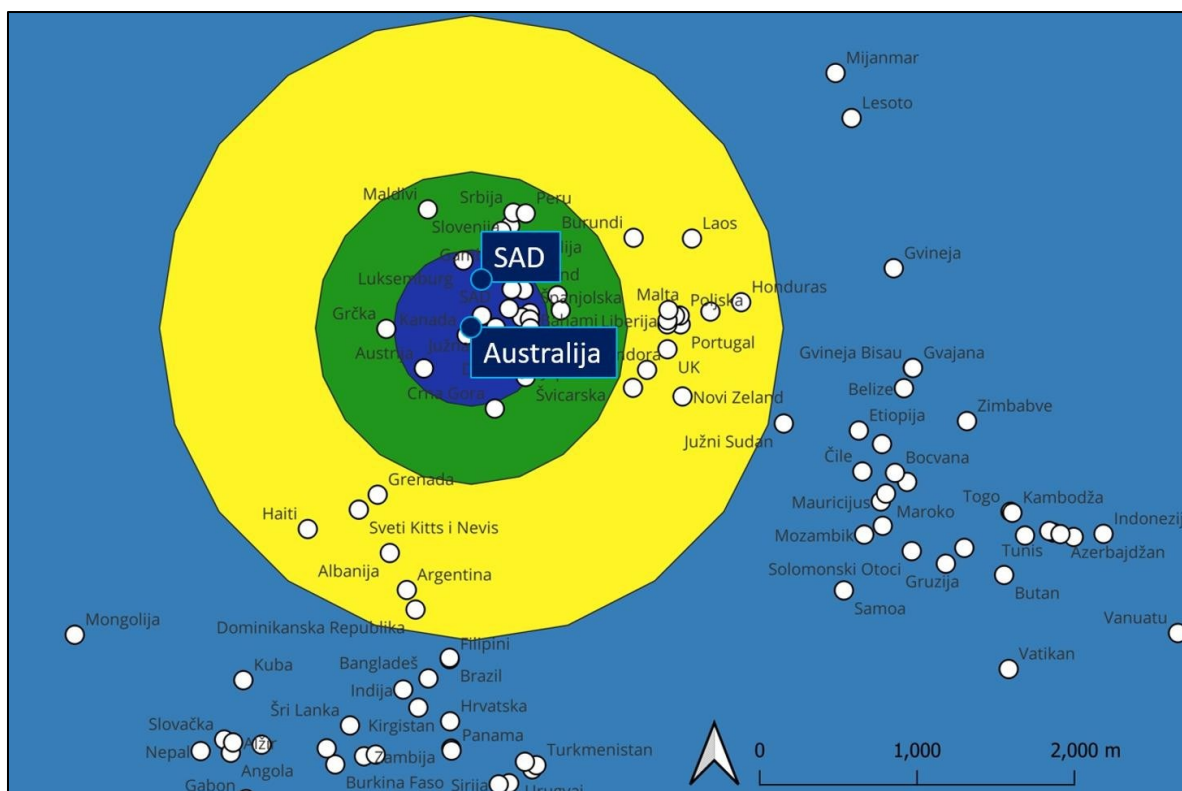
⁹ sagledavanje odnosa kroz prošla razdoblja

¹⁰ jedna od spomenutih iznimaka koja povijesno gledano nije započela sa izvrsnim diplomatskim odnosima (imajući na umu Američki rat za neovisnost, kao i rat 1812.), no kasniji događaji (poput svjetskih ratova) znatno su zbližili države, također treba napomenuti kako povremene političke trzavice među proučavanim državama neupitno postoje,

¹¹ primjer članka korištenog za određivanje parova

¹² naravno, bilo je potrebno odrediti odgovarajući projekcijski koordinati sustav

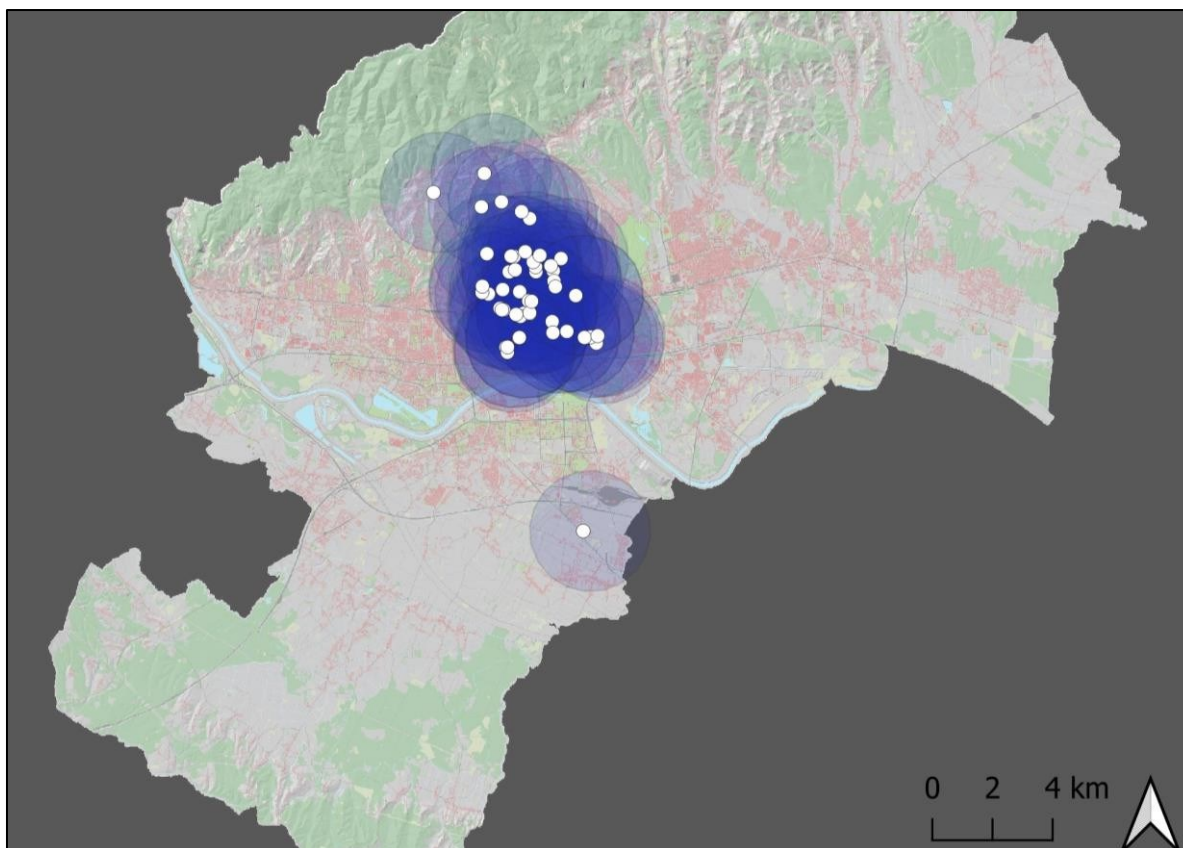
¹³ ovisno o veličina grada, no varijable poput veličina grada, uličnih blokova i sl. bile su zanemarene

Slika 3. Primjer proučavanja odnosa udaljenosti za australsko veleposlanstvo u Bruxellesu, promatrano (prijateljsko upareno) veleposlanstvo je američko te se ono nalazi u radijusu od 500 metara (tamno plavi buffer, zeleni je 1000, a žuti 2000 m)

Nažalost, ne postoji primjer prijašnjeg rada koji je primijenio opisanu metodu, pa se vrijednost od 2000 m morala odrediti predominantno po vlastitom nahođenju. Katkad se spominje računica od petnaestominutne udaljenosti autom (Prince i Farmer, 2022, studentski uradak¹⁴), no imajući na umu kompleksnost izračuna takve udaljenosti (mreže 27 različitih gradova, brzina prometa, uporaba neuklidske udaljenosti pri izračunu) bila bi vremenski intenzivna, a konačna veličina buffera bi u većini slučajeva bila još veća (što nije poželjno jer se onda trećina grada može smatrati „blizinom“).

¹⁴ nije recenziran ni objavljen u časopisu, već kao video na stranicama visokoobrazovne institucije koju pohađa

Slika 4. Veleposlanstva u Zagrebu s bufferima od 2 km, aproksimativno pokrivaju par blokova, kad bi bufferi bili (primjerice dvostruko) veći gotovo sva bi veleposlanstva bila međusobno susjedna¹⁵, na karti se može uočiti tipično klasteriranje veleposlanstava oko centra političke moći (Markov trg, Pantovčak), što je među svim analiziranim gradovima najjače izraženo upravo u Zagrebu)

2.3. Izrada tablica uparenih veleposlanstava

Nastali buffer poligoni za svako od veleposlanstava analizirat će se i bilježiti je li (upareno) veleposlanstvo obuhvatila drugo (upareno) veleposlanstvo (sl.3). Postupak će se ponoviti dok se ne dobije tablica s odnosima blizina između uparenih veleposlanstava. U teoriji bi bilo moguće odrediti apsolutne vrijednosti udaljenosti pojedinih veleposlanstava te zatim statističkim metodama dobiti vrijednosti prosječne i najčešće udaljenosti između veleposlanstava. Iako bi takvo istraživanje također moglo dati zanimljive rezultate ovo će se fokusirati na proučavanje zadanog parametra blizine.

Osim kvantitativne analize priložiti će se i kartografski prikaz briselskog sustava veleposlanstava. Uočene veze na europskoj razini predočiti će se na konkretnom primjeru te će se dodatno naznačiti potencijalni odnosi među (ne)prijateljskim državama koje bi se u budućnosti moglo istraživati.

¹⁵ osim SAD-a koji na periferiji (od 2003. kad su se iz centra preselili u Buzin, više o tome u *Lokacijski faktori*)

3. DIPLOMACIJA

Prije analize rezultata istraživanja potrebno je definirati osnovne značajke veleposlanstava, a one započinju s konceptom diplomacije.

Diplomaciju se općenito definira kao metodu uspostavljanja i održavanja međudržavnih odnosa. To podrazumijeva različite oblike međugrupnih¹⁶ interakcija koji su se kroz povijest mijenjali kao i sami ciljevi tih interakcija. Artikulacija ciljeva diplomacije u praksi ni danas nije jednoznačna i lišena kontroverzi¹⁷, no kao nit vodilja mogu poslužiti funkcije koje je UN artikulirao Bečkom konvencijom o diplomatskim odnosima 1961. godine:

1. Predstavljanje države pošiljateljice u državi primateljici
2. Zaštita interesa države pošiljateljice i njezinih državljana u državi primateljici, u granicama dopuštenim međunarodnim pravom
3. Pregovaranje s vladom države primateljice
4. Prikupljanje, svim dozvoljenim sredstvima, obavijesti o stanju i razvoju događaja u državi primateljici i izvješćivanje o tome vlade države pošiljateljice
5. Promicanje prijateljskih odnosa i razvijanju gospodarskih, kulturnih i znanstvenih odnosa između države pošiljateljice i države primateljice (UN, 1961, Narodne novine, 2017)

Kraću definiciju diplomacije nudi Watson navodeći kako je diplomacija „proces dijaloga i pregovora kojima države u sistemu ostvaruju međusobnu interakciju pritom nastojeći postići vlastite ciljeve na razne načine izuzev rata“ (Watson, 1982). Špijunaža i slične radnje generalno se ne smatraju činovima koji spadaju u okvir diplomatskog djelovanja, no u praksi one nisu isključive, čemu svjedoče brojne ekspulzije diplomata optuženih za špijunažu (AP News, 2018, Guardian 2022).

Uobičajeno je diplomaciju smatrati jednim od instrumenata provođenja međunarodnih odnosa, pri čemu se uglavnom misli na pregovaranje, medijaciju, savjetovanje, a katkad i pritiske te prijetnje (Morgenthau, 1948) (Watson, 1982) (Kissinger, 1994) (Hrvatska enciklopedija, 2021). Iako je danas ta isključivo instrumentalna uloga diplomacije propitkivana¹⁸ (Bjola, 2012) (Constantinou i dr., 2016), za potrebe rada bit će dostatna.

---

¹⁶ grupe u pitanju danas su najčešće države ili organizacije, to jest predstavnici istih

¹⁷ primjerice spadaju li ekonomski pritisci, špijunaža i slično u oblike diplomatskog djelovanja

¹⁸ neki autori (Constantinou i dr., 2016) (Good Diplomats, 2023) smatraju da bi se diplomaciju trebalo razmatrati kao zasebnu disciplinu, a ne nužno samo kao alat provođenja međunarodnih odnosa, posebno zato što diplomacija kao disciplina nastoji ponuditi odgovore izvan (isključivo) područja međudržavnih odnosa (interes diplomacije može ležati i u npr. skupinama ljudi unutar jedne države), a i samim međunarodnim odnosima također pristupa na drugačiji način (međunarodne odnose obilježava strukturalističko viđenje svijeta koje naglašava važnost modela i predvidljivosti ponašanja država, dok diplomatske studije veću važnost pridodaju biheviorističkim aspektima, psihologiji, unutarnjoj politici i njezinom utjecaju na vanjsku) (Bjola, 2012)

3.1. Međunarodni odnosi i vanjska politika

Diplomaciju se katkad poistovjećuje sa srodnim pojmovima međunarodnih odnosa i vanjske politike, iako među njima postoje određene razlike (Constantinou i dr., 2016). Budući da će se rad baviti veleposlanstvima, problematikom relevantnom za sva tri koncepta, potrebno ih je jasnije definirati.

Međunarodne odnose može se definirati kao široku disciplinu koja nastoji razumjeti odnose među državama (danas se sve više bavi i drugim nadržavnim akterima¹⁹ poput međunarodnih organizacija, NPO-a²⁰, NGO-a²¹, TNC-a²², terorističkih skupina, no države kao akteri u pravilu ostaju u prvom planu) (Constantinou i dr., 2016). Procesi poput globalizacije i regionalizacije, jačanja međunarodnih organizacija (poput EU) smatraju se prijetnjom relevantnosti discipline jer umanjuju važnost nacionalnih država (koji su njezini glavni objekt proučavanja). Time je i važnost diplomata i veleposlanstava (to jest njihove osnovne funkcije) do određene mjere reducirana. Toj redukciji također pridonosi razvoj digitalne diplomacije (Constantinou i dr., 2016, Attafa i dr., 2020).

Definiranje vanjske politike katkad je izazovno zbog preispitivanja dihotomije vanjske i unutarnje politike²³. Neki (Encyclopædia Britannica, 2023) pod tim pojmom podrazumijevaju glavne ciljeve pojedine države koji uvjetuju njezin odnos prema drugim državama, no pronaći konsenzus o detaljnijem opisu aktivnosti, a posebice o motivaciji iza pojedinih aktivnosti iznimno je teško (Vukadinović, 1980).

Ako bi se kompleksnosti opisanih pojmova reducirale zbog praktičnosti i jasnosti rada, moglo bi se reći da su vanjska politika ideje kojima se države povode pri interakciji s drugim državama, diplomacija je jedan od oblika te interakcije, a međunarodni odnosi znanstvena disciplina koja proučava uzroke i rezultate tih interakcija nastojeći dati predviđanja budućih događaja na temelju proučenog. Druge discipline također iz svog područja ekspertize nastoje analizirati pojedine komponente diplomacije i samih veleposlanstava. Geografija je jedna od njih, a neki od aspekata o kojima su se geografi bavili navedeni su u poglavlju 1.3. Nakon uvoda u problematiku diplomacije, osnovnog razloga zbog kojeg veleposlanstva uopće postoje, potrebno je i njih jasnije definirati.

---

¹⁹ engleski termin je non-state actors

²⁰ neprofitne organizacije

²¹ nevladine organizacije

²² transnacionalne kompanije

²³ primjerice odricanje dijela suvereniteta pristupanjem Eu, velik broj zakona koji su prethodno bili pitanje unutarnjih poslova države postaju dijelom vanjske politike (barem u kontekstu nacije države)

4. VELEPOSŁANSTVA

4.1. Veleposlanstvo, stalna misija, konzulat

Veleposlanstva (ambasade), stalne misije i konzulati su oblici diplomatskih misija. Veleposlanstvima i konzulatima općenito je govoreći zadaća predstavljanje države pošiljateljice u inozemstvu²⁴ (državi primateljici). Stalne misije u inozemstvu za razliku od njih nisu upućene državama već međunarodnim institucijama i organizacijama (poput Europske komisije, Europske banke za obnovu i razvoj, UN-a, NATO-a i sl.) (Hrvatska enciklopedija, 2023).

Veleposlanstva se uglavnom nalaze u glavnim gradovima i svaka država pošiljateljica u pravilu ima jedno veleposlanstvo u državi primateljici. To su centri diplomatske aktivnosti države pošiljateljice u državi primateljici, pa shodno tome njihove funkcije uključuju aktivnosti definirane Bečkom konvencijom o diplomatskim odnosima (poglavlje Diplomacija) (UN, 1961). Veleposlanstvo se sastoji od rezidencije (u kojoj veleposlanik živi) i kancelarije (ureda u kojem obnaša dužnost). Nije rijetkost da su one istovjetne (to jest da veleposlanik živi i radi u istoj zgradi), ali ne moraju nužno biti. Za potrebe analize ovog rada promatrat će se samo kancelarije.

Za razliku od veleposlanstava, u državi primateljici konzulata može biti više od jednog te su im najčešće uloge asistencija pri izdavanju viza i putovnica, gospodarska i kulturološka suradnja, pravna zaštita te pomoć pri izvanrednim slučajevima. Dio funkcija poklapa se s veleposlanstvom, no veleposlanstvo u pravilu ima veći broj zadaća.

Primjera radi, njemačko veleposlanstvo u Hrvatskoj (sl.4.) nalazi se u Zagrebu te u svom sastavu ima odjel za politiku, gospodarstvo, pravno-konzulne poslove, kulturu, odnose s javnošću, upravne poslove i ured vojnog izaslanika (Njemačko veleposlanstvo u Zagrebu, 2023). Počasni njemački konzulat u Osijeku (sl.5.) od navedenih područja predominantno obavlja samo određene aspekte pravno-konzulnih poslova (u suglasnosti s veleposlanstvom u Zagrebu), ekonomskih te kulturnih odnosa, posebice u kontekstu njemačke manjine u Istočnoj Hrvatskoj (Glas Slavonije, 2020) (Njemačko veleposlanstvo u Zagrebu, 2023) (Government.nl., 2022). Generalno govoreći, glavne zadaće počasnih konzula su pomoć državljanima države pošiljateljice u državi primateljici te promocija gospodarskih interesa države pošiljateljice u državi primateljici (Government.nl., 2022).

---

²⁴ ta je zadaća znatno naglašenija u slučaju veleposlanstava, ali općenito govoreći obje diplomatske misije u različitim obujmima predstavljaju svoju državu i njezine interese u inozemstvu

Slika 4. Veleposlanstvo SR Njemačke u Zagrebu, izvor: Njemačko veleposlanstvo, 2023

Slika 5. Počasni konzulat SR Njemačke u Osijeku, izvor: Google Maps, 2023 u Zagrebu

Glavna razlika između počasnog (kakav je u Osijeku) i generalnog konzulata je u konzulu koji njime predsjedava budući da počasni konzuli uglavnom nisu državljani države pošiljateljice. Oni nisu diplomati u inozemstvu već domaće²⁵ stanovništvo koje predstavlja drugu državu i često imaju gospodarske ili druge prijateljske veze s tom državom (Hrvatska enciklopedija, 2021), pa je tako primjerice njemački počasni konzul u Osijeku poduzetnik čija tvrtka prodaje aute njemačke marke (Glas Slavonije, 2020). Broj počasnih konzula u proteklih je godina doživio znatan porast (The Economist, 2013). Generalno ne dobivaju plaću za svoj rad kao konzuli (budući da im to nije službena profesija, uglavnom imaju drugi posao kojim se paralelno bave). Konzuli poslani od druge države nakon par godina vraćaju se u zemlju pošiljateljicu, uglavnom su nakon toga ponovno poslani u neku drugu zemlju. Počasni konzuli ne mijenjaju državu. Katkad umjesto veleposlanstva u prijestolnici može biti samo konzulat (sl.6.), a također je moguće da ne postoji nijedan oblik diplomatske misije. To u Hrvatskoj nije rijedak slučaj budući da diplomatski odnosi sa svim državama u svijetu nisu toliko česti i intenzivni da bi zahtijevali kompleksni asortiman diplomatskih i drugih

Google Maps, 2023

usluga kakav primjerice omogućuje njemačko veleposlanstvo u Zagrebu. To ne znači da diplomatska komunikacija među državama nije moguća, većina država ima diplomatsku misiju

²⁵ nisu konzuli po zvanju (nisu se za to obrazovali), no uživaju diplomatsku zaštitu

namijenjenu Hrvatskoj, ali ne u samoj državi. Tako Argentina nema veleposlanstvo u Zagrebu već u Budimpešti (Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, 2023). Veleposlanik Argentine u Mađarskoj istovremeno obnaša ulogu predstavnika Argentine u Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Hrvatskoj i (naravno) Mađarskoj (Ministry of Foreign Affairs, International Trade and Worship; Argentina, 2023). Postupak kojim se diplomatu omogućuje predstavljanja države pošiljateljice u više država primateljica zove se dvostruka akreditacija te je omogućen šestim člankom Bečke konvencije o diplomatskim odnosima (UN 1961).

Postoje posebne kategorije diplomatskih misija koje su hijerarhijski istovjetne, no zbog specifičnih povijesnih ili drugih razloga zadržavaju drugi naziv, pa tako Vatikan nema ambasade već apostolske nuncijature²⁶. One predstavljaju Vatikan u inozemstvu, ali ne obnašaju pravno-konzulne poslove poput izdavanju putovnica.

Ambasade se u slučaju država članica Commonwealtha zovu visoke komisije²⁷, no funkcije su im iste, pa će ih se kao i vatikanske nuncijature uključiti u analizu ovog rada.

Počasni konzulati s druge strane neće biti razmatrani kao objekti bližeg proučavanja u ovom radu zbog par razloga. Razlike u procesu izbora lokacije, činjenica da ih u državi (a katkad i u samom gradu) ima više i da njihova prisutnost u prijestolnici ne podrazumijeva to da tamo nije i veleposlanstvo, ponekad teže dostupni i nepouzdaniji izvori za samu lokaciju konzulata, kao i dinamičnija priroda otvaranja i zatvaranja počasnih konzulata u odnosu na veleposlanstva (češće se zatvaraju) glavni su razlozi zašto je bilo odlučeno izostaviti ih iz detaljnijeg istraživanja. U slučaju postojanja generalnog (ne počasnog) konzulata u nekoj proučavanoj državi u kojoj ne postoji veleposlanstvo on će se uzimati u obzir kao ekvivalent veleposlanstvu. Štoviše, nije neuobičajeno da i sam razvojni put diplomatskih odnosa započne s diplomatskom misijom poput konzulata koja kasnije preraste u veleposlanstvo.

4.2. Razvoj veleposlanstava

Promijene u provođenju diplomacije su bile postupene te su često zadržavale velik broj praksi utemeljenih u prošloj razvojnoj etapi. Veleposlanstva donekle nalik današnjima javljaju se u renesansnoj Italiji (Constantinou i dr., 2016) (Diplo, 2023) (Encyclopædia Britannica, 2023). Kako bi se bolje upoznali s njihovim razvojem i izazovima s kojima se danas susreću, njihov razvoj proučiti će se nešto detaljnije, posebno stavljajući naglasak na 20. i 21. stoljeće.

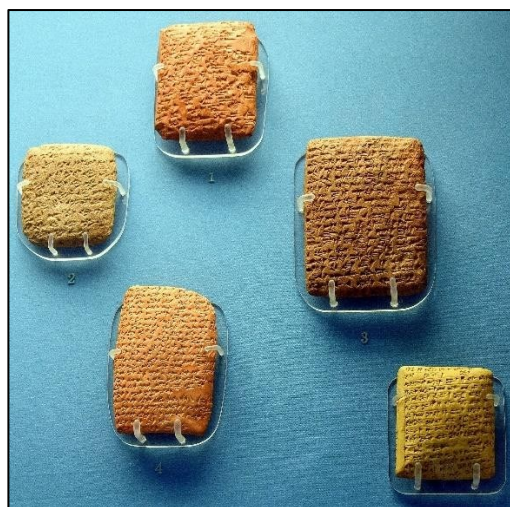
---

²⁶ njima je na čelu umjesto veleposlanika apostolski nuncij koji ima ista prava i dužnosti kao veleposlanik

²⁷ eng. high commission, taj naziv se koristi samo za veleposlanstva jedne članice Commonwealtha u drugoj, UK u Hrvatskoj tako nema visoku komisiju već (klasičnu) ambasadu

4.2.1. Od izuma pisma do pada Zapadnog Rimskog Carstva

Tijekom antike brojne su civilizacije razvile kompleksne diplomatske sustave čiji dokazi postojanja sežu više stoljeća prije nove ere^{29,30}. Grci se često uzimaju kao polazište intenzivnijeg proučavanja diplomatskog razvoja budući da se njima pripisuje razvoj brojnih diplomatskih oblika, između ostalog i pretača konzulata³¹ koji su funkcionirali na principu nalik onom počasnih konzulata današnjice (poglavlje *Veleposlanstvo*), budući da su konzuli bili domaći stanovnici koji su najčešće nastojali osigurati povoljne trgovinske sporazume i prijateljske odnose među polisima. Osim pretača konzula postajale su i

Slika 7. Pisma iz Amarne²⁸, diplomatski dokumenti pisani na klinastom pismu upućeni egipatskom faraonu, izvor: Diplo, 2023

pretače veleposlanika³², obučeni govornici koji su predstavljali svoj polis u inozemstvu, no njihov boravak izvan matičnog polisa bio je samo privremen i po potrebi. Smatra se da je diplomacija baš tamo doživjela razvoj zahvaljujući političkoj fragmentiranosti Grčke (polisi) te eksternim prijetnjama (poput Perzijskog Carstva) (Diplo, 2023). Brojni diplomatski običaji uglavnom pripisivani Grcima postojali su i prije njih (Cooper i dr., 2013). Ipak, oni se unatoč tome zbog svog daljnjeg utjecaja na Rimsko i Bizantsko Carstvo te kasniju europsku diplomaciju mogu smatrati neupitno važnim (u najmanju ruku moćnim) faktorom u razvoju veleposlanstava. Eurocentričnost daljnjega fokusa na razvoj veleposlanstava je prisutna, ali nažalost i nužna budući da su Europljani u kasnijim stoljećima većinu alternativnih diplomatskih oblika zamijenili (često prisilno) svojim, pa današnje mainstream diplomatske prakse korijene vuku iz njihove tradicije.

Značajne nove inovacije u području veleposlanstava u većoj mjeri preskaču Rimsko Carstvo³³ te se odvijaju u Bizantskom Carstvu, njegovom nasljedniku.

²⁸ pisma iz Amarne svjedoče kompleksnom diplomatskom sustavu antičkog Egipta

²⁹ pronađeni su sporazumi pisani na glinenim pločicama stariji od 2500 godina pr.Kr.,

³⁰ Kina (dinastije Qin i Han) i Indija (običaji detaljno opisanih u Arthashastru) također su imale vrlo kompleksne diplomatske sustave koji su uključivali diplomatske izaslanike te njihovu nepovredivost, proces izbora izaslanika

³¹ Grci su koristili naziv proxenos za konzule, sam pojam konzul uvode Rimljani te se njegovo značenje kroz stoljeća znatno mijenjalo

³² grč. presbus

³³ što ne znači da Rimljani nisu koristili prijašnje i uvodili nove inovacije u diplomaciji (npr. divide et impera), ali

u kontekstu veleposlanstava nije došlo do većih inovacija

4.2.2. Od pada Zapadnog Rimskog Carstva do pada Konstantinopola

Bizantsko Carstvo je bilo primorano okrenuti se uporabi meke moći i diplomacije nastojeći osigurati svoju opstojnost i sigurnost uslijed gubitka hegemonijske vojne premoći nad svojim susjedima³⁴. Od 12. stoljeća³⁵ nadalje zapisi o postojanju diplomatskih misija postaju sve češći (Drocourt, 2018). Stalni „Ured za barbare“ bila je svojevrsna pretača ministarstva vanjskih poslova (fokusrana predominantno na susjedne države) te je u svojoj službi između ostalog imao poznavatelje stranih jezika i običaja. Država je također koristila bizantske državljane u inozemstvu koji su bili dužni javljati relevantne događaje (poput nemira, promjena vladara i njihovog karaktera) koji su se odvijali u državi u kojoj

Slika 8. Papinski legat u Engleskoj (12. stoljeće), izvor: Wikimedia 2023

su se tad nalazili³⁶ (Drocourt, 2018). Papinski legati³⁷ katkad se smatraju pretečama veleposlanika budući da su stalno boravili u drugoj državi i tamo zastupali interese Papinske Države. Ta usporedba nije nerazumna imajući na umu uloge koje su legati obnašali, pa im neki (Queller, 1965) daju dio zasluga za daljnji razvoj veleposlanstava. Izuzev primjera papinskih izaslanika, još uvijek se ne može govoriti o stalnim diplomatskim misijama u inozemstvu.

4.2.3. Od pada carigradskih zidna do pada Berlinskog zida

Već prije pada Konstantinopola (1453. godine) diplomatske inovacije početi će se razvijati u Italiji gdje će nastati prva stalna veleposlanstva s kvazi-profesionalnim diplomatima. Kao razlozi za taj daljnji razvoj kao i u slučaju grčkih polisa spominju se vanjska opasnost³⁸, unutarnja fragmentiranost³⁹ i razvoj profitabilne trgovine, što je iziskivalo potrebu za čestom komunikacijom (Cooper i dr., 2013, Encyclopædia Britannica, 2023).

---

³⁴Imajući na umu Sasanidsko (Perzijsko) Carstvo upitno je može li se ikad govoriti o hegemoniji u punom smislu riječi, unatoč tome neupitno je da je vojna moć Bizanta tijekom stoljeća (uz kratke periode restauracije) jenjavala

³⁵ od tad u kontekstu diplomatskih misija, no uporaba meke moći u Bizantskom je Carstvu bila korištena stoljećima prije toga, primjerice u pokrštanju i novačenju jugoistočnih Slavena

³⁶ to nisu bili diplomati per se, već trgovci, vjerski dužnosnici i vojnici koji nisu bili plaćani za usluge koje su obnašali za Bizantsko Carstvo

³⁷ legat je nešto stariji i širi pojam papinskog diplomatskog izaslanika u kojeg između ostalog spadaju i apostolski nunciji spomenuti u poglavlju *Veleposlanstva*

³⁸ u ovom slučaju francuske, aragonske (kasnije španjolske) i njemačke aspiracije (aspiracije careva Svetog Rimskog Carstva) u Italiji

³⁹ brojni često izmjenjujući savezi, rivalstva i ratovi među talijanskim državama

Dubrovačka Republika išla je u korak s vremenom te su slali konzule⁴⁰ u brojne europske gradove čiji je cilj bio osigurati povoljne trgovačke odnose, diplomatsko priznanje i garanciju opstojnosti Republike koja se često oslanjala upravo na diplomaciju kako bi osigurala vlastiti opstanak. Rani se oblik diplomatske interakcije razvio u 13. st. (zaleđe; Bosna i Srbija, par talijanskih gradova), postepeno se širio po Italiji (14. i 15.st.) i Mediteranu (od 16.st.). Stalni diplomatski predstavnici i veleposlanstva postaju norma u 17. stoljeću, kao i u ostatku Europe (Gamulin, B., 2016).

Slika 9. Barcelona, grad s najvećim brojem dubrovačkih diplomatskih misija u 18. stoljeću (preko 10) (Mitić, 1962.), izvori: Time, 2023.

Kao što se iz dubrovačkog primjera moglo vidjeti, sam razvoj veleposlanstava bio je višestoljetan i postepen te shodno tome izvori ne mogu navesti precizan konsensualni datum početka stalnih diplomatskih predstavništva⁴¹ (Queller, 1965) (Cooper i dr. 2013) (Constantinou i dr., 2016). Sa sigurnošću se može reći da se njihova upotreba znatno počela povećavati od ranog 16. stoljeća nadalje, šireći se po Europi (Cooper i dr. 2013). U početku su europski vladari poput engleskog kralja Henrika VII. (15./16. st.) koristili talijanske izaslanike, no nedugo potom u službu se regrutiraju domaći (engleski) službenici.

Sličan proces odvijao se i u Francuskoj u 16. stoljeću (Constantinou i dr., 2016). Francuski kardinal Richelieu (16./17. st.) uspostavio je prvo moderno ministarstvo vanjskih poslova i nastavio talijansku tradiciju stalnih veleposlanstava. Uvodeći *raison d'etat* kao nit vodilju vanjske politike odvojio je nekoć istovjetne želje vladara od potreba države (kojima je dao primat). Upravo vodeći se tim realpolitičkim načelima, uključio je katoličku Francusku u Tridesetogodišnji rat (1618-1648) na strani protestanata nastojeći tako prevenirati habsburšku prevlast u Europi. Nakon rata uslijedio je Vestfalski mir, epohalni događaj u povijesti diplomacije budući da ga se smatra začetkom novog političkog sustava kojim dominiraju suverene države⁴². U sljedećim desetljećima u Europi se razvila mreža veleposlanstava, (Encyclopædia Britannica, 2023).

⁴⁰ kao i prije, riječ nije bila o sistematički stalnim misijama, iako postoje izvori o de facto stalnim konzulatima država poput Aragona u Dubrovniku (Mitić, 1962)

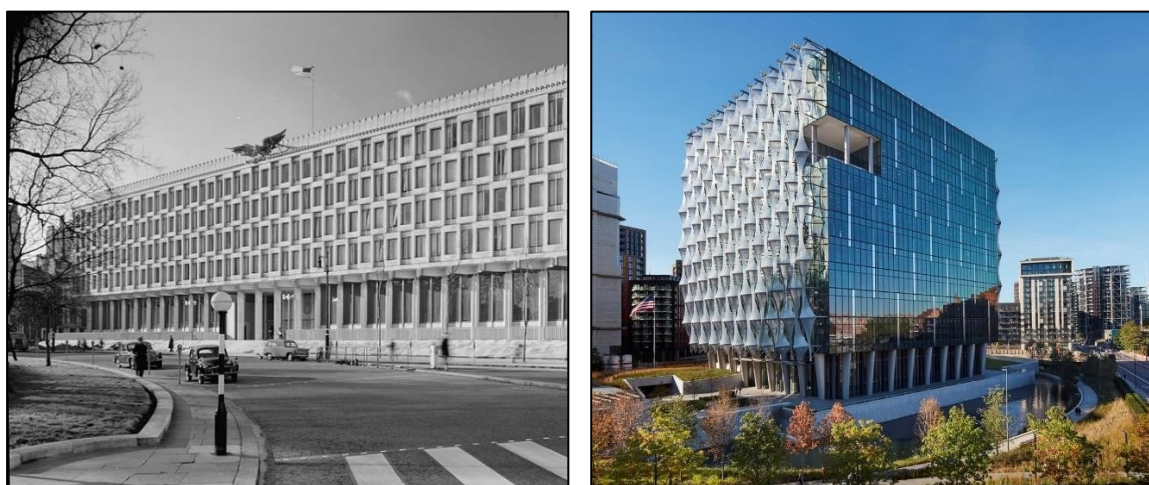
⁴¹ katkad bi dvije talijanske države uspostavile dugotrajnu diplomatsku misiju koja bi trajala do smrti jednog od vladara, no nakon toga je teško pronaći izvore o opstojnosti ili prekidu diplomatskog veza

⁴² suverenitet (pravo vladanja teritorijem) prethodno je bio utjelovljen u vladaru kojem je legitimitet garantirao koncept božjeg izabranika, od Vestfalskog mira (posebno od Francuske revolucije) vlast će nastojati osigurati vanjski suverenitet (garanciju neuplitanja drugih država) diplomatskim djelovanjem, to jest de facto uvjeravanjem drugih država da priznaju njihovo pravo na vlast nad teritorijem (druga će država u zamjenu dobiti istu garanciju

za svoj teritorij)

Veleposlanstva osnivana u tom razdoblju bila su predominantno izgrađena upravo s namjerom ugošćivanja diplomatske misije druge države te je najveći naglasak bio stavljen na estetski aspekt zdanja (Mamadouh i dr., 2015). Iako je sigurnost diplomata tada (kao i danas) bila bitna, zgrade izgrađene u 18. i 19. stoljeću često ne zadovoljavaju današnje sigurnosne standarde. Unatoč tome, zbog kulturne vrijednosti i dojma pristupačnosti koji odaju (kao i cijene koju bi preseljenje veleposlanstva iziskivalo) preseljenja veleposlanstava nisu česta, što naravno ne znači da do njih nikad ne dolazi.

Taj proces izraženiji će biti u drugoj polovici 20. (i 21. stoljeću) pri čemu će SAD biti država koja će najčešće svoja veleposlanstva premješati na sigurnije lokacije zbog uspješnih napada na veleposlanstva u drugoj polovici 20. stoljeća (Loeffler, 2000) (Mamadouh i dr., 2015).

Slika 10. Staro (lijevo) i novo (desno) američko veleposlanstvo u Londonu, novo veleposlanstvo predstavlja pokušaj ostvarivanja kompromisa između estetike i sigurnosti, izvori: The Spaces, 2023., The Guardian, 2017.

Osim promjena u hijerarhiji lokacijskih faktora pri izboru lokacije veleposlanstva (sigurnost u slučaju SAD-a postepeno dobiva sve više na važnosti) došlo je i do značajne diverzifikacije načina komunikacije koji su imali velike posljedice na važnost veleposlanstava. Izumi telegrafa, telefona, radija, televizije i interneta svaki je sa sobom donosio nove izazove i promjene u diplomatskom načinu djelovanja. Povećana pismenost stanovništva te njoj komplementarna masovna konzumacija medija (novine, radio, vijesti) rezultirala je razvijanjem javnog mijenja o političkim pitanjima koja se prije 19. stoljeća nisu pretjerano ticala prosječnog stanovnika države⁴³. Veleposlanstva i diplomati našli su se pod dodatnim pritiskom jer je njihova uloga kao jedinih predstavnika države bila preispitivana. Iz tog

⁴³ posljedice vanjskopolitičkih događaja uvijek su se ticali stanovnika u smislu utjecaja na njihove živote (ratovi), no do tad samo poistovjećivanje stanovnika i njihovih interesa s interesima države i nacije nije bilo izraženo (Wehler, 2005)

preispitivanja proizašla je *track-2* diplomacija koja se oslanja na posredovanje stručnjaka, nevladinih organizacija, sveučilišta i sl. pri rješavanju diplomatskih izazova kao alternative uobičajenim diplomatskim kanalima⁴⁴. Veleposlanstva u tom kontekstu postaju marginalizirana, no ipak upravo je ovaj period obilježio povećani broj uspostava novih diplomatskih odnosa, predominantno zbog dekolonizacije (Kinsman i Bassuener, 2013).

Procesi dekolonizacije rezultirali su valom uspostave novih diplomatskih misija zato što je preko 90 država steklo neovisnost u razdoblju od kraja Drugog svjetskog rata do 90-ih godina. Želja (ili u najmanju ruku potreba) za uspostavom diplomatskih odnosa (putem veleposlanstava) svjedoči o nastavku relevantnosti korištenja tog oblika diplomatske interakcije među državama.

4.2.4. Od devedesetih do danas (2023.)

Raspadom Jugoslavije i Sovjetskog Saveza nastale su brojne nove države koje su kao i bivše kolonije u desetljećima prije započele sa slanjem diplomatskih misija u inozemstvo. Iako Socijalističke Republika Hrvatska kao dio Jugoslavije nije imala zasebne de jure diplomatske misije, nakon raspada bivša jugoslavenska veleposlanstva bila su podijeljena među novonastalim državama (Jutarnji list, 2019). Tako se neka današnja hrvatska veleposlanstva nalaze na mjestu bivših jugoslavenskih⁴⁵, kao što je to primjerice slučaj u Beču ili Parizu (SpomenikDatabase, 2023).

Danas se može govoriti o brojnim alternativnim oblicima diplomacije koja ne uključuju veleposlanstva (Good Diplomats, 2023). Ipak, vehementno otpisivanje veleposlanstava kao relikata prošlosti prisutno krajem 20. stoljeća vjerojatno je bilo pretjerano (ili u najmanju ruku preuranjeno). Veleposlanstva se do danas smatraju važnim aspektom diplomatskog djelovanja te se u svijetu konstantno otvaraju nova, poput slovenskog u Rigi 2022. i gruzijskog u Zagrebu 2023. godine (Gov.Sl Portal, 2022) (Vlada Republike Hrvatske, 2023).

5. LOKACIJSKI FAKTORI

U geografiji lokacijski faktori se mogu definirati kao „nosioci smještajne snage koja diktira izbor lokacije istraživane aktivnosti ili objekta“ (Stiperski i Lončar, 2019).

---

⁴⁴ uglavnom korišteno s ciljem deeskalacije, najčešće u kontekstu odnosa SAD-a i SSSR-a

⁴⁵ često se i dobivene zgrade prodaju, poput bivšeg veleposlanstva u Bonnu, glavnom gradu Zapadne Njemačke (Jutarnji list, 2019), naravno to veleposlanstvo bi u svakom slučaju moralo biti napušteno budući da je 1999. došlo do preseljenja diplomatskog središta Njemačke u Berlin (koje je bilo rezultat ponovnog ujedinjenja Njemačke 1990. godine, te je godine Berlin de jure bio proglašen glavnim gradom, no od 1999. su tek državne institucije poput Bundestaga (parlamenta) i Bundesregierunga (vlade) počeli zasjedati u njemu, pa ga se od tad može smatrati i de facto prijestolnicom) (DW, 2009)

Pri izboru lokacije američkih veleposlanstava važnost se pridodaje sigurnosti od prirodnih rizika, socijalnim i ekonomskim pitanjima (poput rasprostranjenosti nesigurnih područja u gradu, streljana i sl. te cijena nekretnina), blizini luksuznih hotela, prometne infrastrukture, zdravstvenih institucija, trgovina i drugih usluga. Također je izražena želja za blizinom drugim prijateljskim veleposlanstvima, jedno od rijetkih konstatiranja postojanja tog lokacijskog faktora u literaturi (Parker i Murphy, 2020).

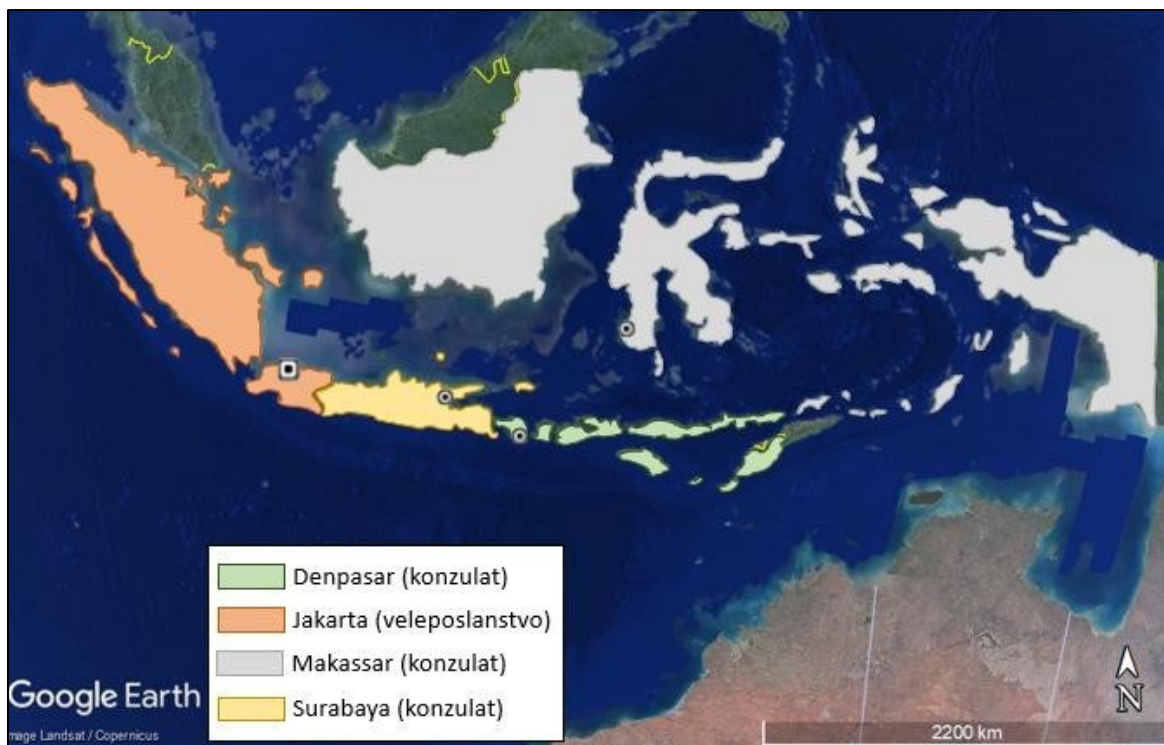
Sigurnost je u posljednjih pedeset godina došla u prvi plan pri američkom biranju lokacija za svoja veleposlanstva. Teroristički napadi na veleposlanstva poput onog u Nairobiju i Dar-Es-Salaamu 1998. godine, ali i raniji napad na veleposlanstvo u Islamabadu 1979., Beirutu 1983. itd. potaknuli su promjene uočljive u ranim 2000-ima, između ostalog i u Hrvatskoj, Bugarskoj, Rumunjskoj i Latviji u kojim su američka veleposlanstva smještena na perifernim dobro zaštićenim lokacijama.

Ukoliko bi se lokacija promatrala na razini države, izbor lokacije veleposlanstava znatno je jednostavniji (bira se diplomatsko središte države, u pravilu glavni grad). U tom je pak kontekstu izbor lokacije konzulata zanimljiviji, budući da je uvjetovan raznim faktorima, predominantno ekonomskom aktivnosti, većom prisutnošću stanovništva države pošiljateljice u državi primateljici (primjerice popularne turističke destinacije) i logističkim razlozima (rasterećenje veleposlanstva i konzulata koji su eventualno pod prevelikim pritiskom).

Australsko veleposlanstvo u Indoneziji smješteno je u Jakarti (koja je još uvijek⁴⁶ prijestolnica države), dok se konzulati nalaze u Denpasaru (najveći grad na Baliju, turistička destinacija), Makassaru (pokriva usluge za velik dio Indonezije) i Surabayi (drugi najveći indonezijski grad). Kao razlozi takve raspodjele diplomatskih misija navode se trgovinski i drugi gospodarski potencijali regija u kojima se konzulati nalaze te brža i bolja ponuda usluga (Australian Embassy; Indonesia, 2023).

---

⁴⁶ trenutna indonezijska vlast planira izgraditi novu prijestolnicu na Borneu (Nusantara), nije sigurno hoće li se projekt nastaviti nakon 2024., kad predsjedniku Joku Widodou ističe mandat (ABC News, 2023) (ne w)

Slika 11. Australske diplomatske misije u Indoneziji i njihovi prostorni obuhvati, izvori: Australian Consulate-General; Bali, 2023, Australian Consulate-General; Makassar, 2023, Australian Consulate-General; Surabaya, 2023, Australian Embassy; Indonesia, 2023 (izrađeno u Google Earth Pro-u)

Kao razlozi za otvaranje prethodno spomenutog počasnog konzulata u Osijeku također su bili navedeni predominantno gospodarski razlozi (njemačka važan trgovinski partner i investitor) (Glas Slavonije, 2000).

Potencijal razvoja ekonomske suradnje važan je poticatelj uspostave kako konzulata, tako i veleposlanstava. Unatoč tome, veleposlanstvima je ekonomska suradnja samo jedna od brojnih zadaća (primarna je diplomatsko predstavljanje države), pa imajući na umu troškove izgradnje (ili kupovine) i održavanja samog veleposlanstva nije iznenađujuće da ih se često smatra prevelikim ekonomskim bremenom. Javno nezadovoljstvo zbog troška njihove izgradnje nije rijetkost (CBS News, 2015) (Los Angeles Times, 2017), a u kriznim vremenima također često dolazi do njihova zatvaranja (The Irish Times, 2012) (ENG.LSM.LV, 2015) (Lanka Sara, 2022).

6. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Prijateljski odnosi u nekim su istraživanjima bili uzimani u obzir kao jedan od lokacijskih faktora (Parker i Murphy, 2020), a u ovom radu stavljeni su u prvi plan. Naravno, popisivanjem i uspoređivanjem učestalosti pojedinih parova veleposlanstava neće se moći dokazati kauzalna veza između prijateljske nastrojenosti država i blizine njihovih veleposlanstava, već samo provjeriti postoji li uopće povezanost, na taj način potencijalno udarajući temelje dubljem proučavanju problematike.

6.1. Rezultati odnosa uparenih veleposlanstava u glavnim gradovima Eu

Parovi država izabrani za istraživanje popisani su u tablicama 1.- 6. U stupcima se nalaze parovi proučavanih država, a u recima glavni gradovi. Tablice 1. – 4. odnose se na parove država koje imaju prijateljske odnose ili su ih imale veći dio svoje povijesti (27 parova država). Tablica 5. uključuje države koje su duže vrijeme bile rivali ili neprijateljski nastrojene (3 para država), dok tablica 6. uključuje države postojanih, ali skromnih bilateralnih odnosa (4 para država). U posljednjem retku svih tablica piše učestalost pojavljivanja susjednih prijateljskih veleposlanstava za proučavani par država, a sama kratica SPV označava „susjedna prijateljska veleposlanstva“.

Tablica 1. Udaljenost veleposlanstava uparenih država (Srednja i Istočna Europa)

države čija se blizina veleposlanstava proučava		Kazahstan	Rusija	Bjelorusija	Bugarska	Češka	Mađarska
		Rusija	Srbija	Rusija	Rusija	Slovačka	Poljska
gradovi u kojima se promatra udaljenost parova veleposlanstava	Atena	1			1	1	
	Beč	1	1		1		
	Berlin				1	1	
	Bratislava	1	1	1	1		1
	Bruxelles			1	1		
	Budimpešta		1		1		
	Bukurešt	1	1	1	1		
	Den Haag		1	1			1
	Dublin					1	1
	Helsinki	1		1			
	Kopenhagen					1	1
	Lisabon						
	Ljubljana		1			1	
	Luksmeburg						
	Madrid						
	Nikozija		1		1		
	Pariz		1	1		1	1
Prag	1	1	1			1	
Riga	1		1		1	1	
0 - 0.5 km	Rim				1		
0.5 - 1 km	Sofija					1	1
1 - 2 km	Stockholm		1			1	1
dalje od 2 km	Tallinn	1					1
nema jednog ili oba veleposlanstva u gradu	Valletta						
glavni grad jedne od proučavanih država	Varšava		1		1	1	
	Vilnius	1					1
	Zagreb	1	1		1		
	Unutar 2 km nalazi se:	10	12	8	11	10	11
	Od ukupno gradova:	21	22	19	21	20	22
	Udio SPV-a (u %):	47.6	54.5	42.1	52.4	50.0	50.0

U svim proučenim državama situacija je približno jednaka te je zastupljenost SPV-a oko 50% zbog čega u kombinaciji s relativno skromnim brojem plavo označenih polja (dakle malen broj veleposlanstava si je međusobno vrlo blizu (0-0.5 km) ili čak dijele prostore veleposlanstva⁴⁷) možemo zaključiti kako učestalost SPV-a nije velika, posebice u usporedbi s drugim skupinama proučavanih država.

Tablica 2. Udaljenost veleposlanstava uparenih država (anglofone države i Izrael)

države čija se blizina veleposlanstava proučava		Kanada	Australija	Australija	Australija	Australija	SAD	Kanada	Izrael
		SAD	SAD	Kanada	Novi Zeland	UK	UK	UK	SAD
gradovi u kojima se promatra udaljenost parova veleposlanstava	Atena		1			1	1		1
	Beč				1	1		1	1
	Berlin	1			1		1	1	
	Bratislava	1					1	1	
	Bruxelles	1	1	1	1	1	1	1	
	Budimpešta	1							1
	Bukurešt								
	Den Haag			1	1	1			1
	Dublin	1	1	1	1		1	1	1
	Helsinki	1					1	1	1
	Kopenhagen	1	1			1	1	1	
	Lisabon			1					1
	Ljubljana						1		
	Luksemburg						1		
	Madrid			1		1		1	1
	Nikozija						1		1
	Pariz	1					1	1	1
	Prag						1		1
	Riga								
	0 - 0.5 km	Rim	1		1	1	1	1	1
0.5 - 1 km	Sofija							1	
1 - 2 km	Stockholm			1	1		1		1
dalje od 2 km	Talinn	1					1	1	
nema jednog ili oba veleposlanstva u gradu	Valletta					1			
glavni grad jedne od proučavanih država	Varšava	1	1		1		1	1	1
	Vitnūs	1							1
	Zagreb					1		1	
	Unutar 2 km nalazi se:	12	5	7	8	9	16	16	13
	Od ukupno gradova:	22	16	14	10	17	27	22	22
	Udio SPV-a (u %):	54.5	31.3	50.0	80.0	52.9	59.3	72.7	59.1

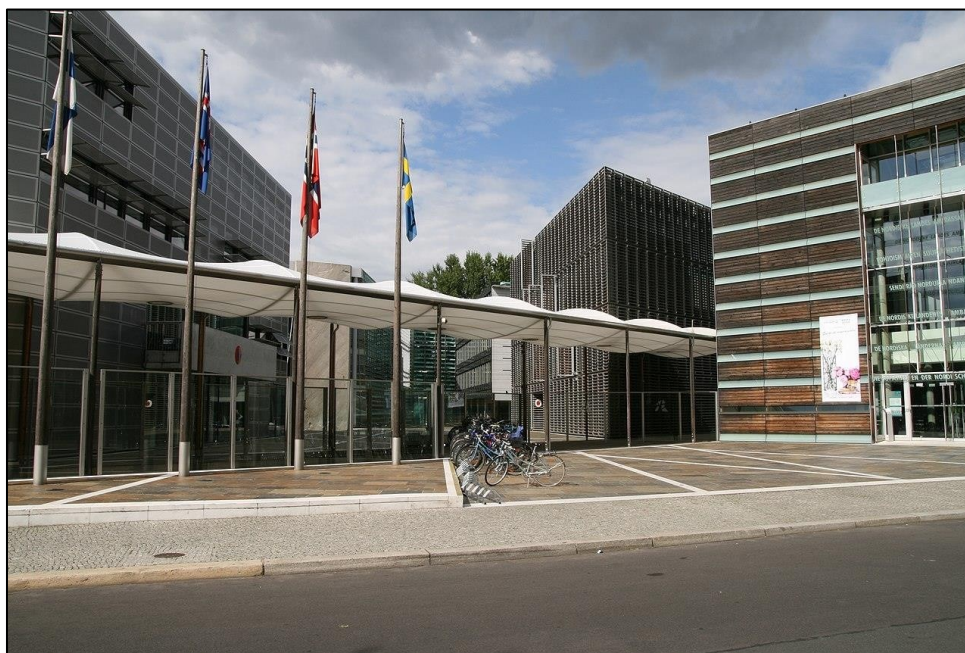
Za razliku od prošle skupine koje su imale iznenađujuće konzistentan relativno nizak udio zastupljenosti SPV-a, na primjeru anglofone skupine država (+ Izrael) može se vidjeti potpuno suprotno. Jedina su iznimka SAD i Australija koje imaju susjedna veleposlanstva samo u nešto više od 30% slučajeva, dok su Kanada, UK i Izrael američki susjedi u 55% do 59% slučajeva. Vrijedi napomenuti kako SAD i UK vrlo često imaju veleposlanstva na udaljenosti od ispod 0.5 km, često u istoj ulici. Odnosi Australije i drugih država su nešto slabiji (oko 50%), osim kad je u pitanju Novi Zeland kojem je Australija susjed u 8 od 10 gradova gdje obje države imaju veleposlanstvo. UK i Kanada susjedi su u također visokih 70% slučajeva.

⁴⁷ primjerice slučaj sa skandinavskim (+ Finska i Island) državama u Berlinu, vrijedi napomenuti kako sama kancelarija veleposlanstva nije zajednička, ali zgrada u kojoj se uredi nalaze te zajednički prostori (namijenjeni za socijalizaciju) jesu

Tablica 3. Udaljenost veleposlanstava uparenih država (nordijske, baltičke i germanofone zemlje)

države čija se blizina veleposlanstava proučava	Estonija	Latvija	Finska	Norveška	Danska	Finska	Austrija	Austrija
	Finska	Litva	Norveška	Švedska	Norveška	Švedska	Švicarska	Njemačka
gradovi u kojima se promatra udaljenost parova veleposlanstava	Atena	1	1	1	1	1	1	1
	Beč	1		1		1		
	Berlin	1		1	1	1	1	
	Bratislava							1
	Bruxelles	1	1	1	1	1	1	1
	Budimpešta				1	1	1	
	Bukurešt	1		1		1	1	1
	Den Haag	1	1		1			1
	Dublin	1		1	1	1	1	1
	Helsinki		1		1	1		1
	Kopenhagen	1		1	1		1	1
	Lisabon						1	1
	Ljubljana							1
	Luksmeburg							1
	Madrid	1		1	1	1	1	
	Nikozija						1	1
	Pariz	1		1	1	1	1	1
Prag	1		1	1	1	1	1	
Riga	1		1	1	1	1	1	
0 - 0.5 km	Rim	1				1	1	
0.5 - 1 km	Sofija		1		1	1	1	
1 - 2 km	Stockholm		1				1	
dalje od 2 km	Tallinn		1	1	1	1		
nema jednog ili oba veleposlanstva u gradu	Valletta							
glavni grad jedne od proučivanih država	Varšava		1	1		1	1	
	Vilnius	1		1		1		
	Zagreb		1	1	1	1		
Unutar 2 km nalazi se:	14	6	17	16	15	19	18	
Od ukupno gradova:	17	16	21	20	21	21	23	
Udio SPV-a (u %):	82.4	37.5	81.0	80.0	71.4	90.5	78.3	
							69.6	

Skupinu obilježavaju najveći udjeli susjednih odnosa koji nigdje ne padaju znatno ispod okvirnih 70% izuzev Latvije i Litve koje su na niskih 37%. Finska i Švedska nalaze se blizu jedna drugoj u preko 90% proučenih gradova, a blizu su im Estonija-Finska, Finska-Norveška i Švedska-Norveška koje sve također imaju preko 80%. Opipljivi primjer diplomatske suradnje među navedenim državama su njihove diplomatske misije u Berlinu koje se sve tri (Finska, Norveška, Švedska) nalaze u istoj zgradi (kompleksu), zajedno s Danskom i Islandom.

Sl.12. Nordijska veleposlanstva u Berlinu, izvor: Wikimedia, 2023

Tablica 4. Udaljenost veleposlanstava uparenih država (države Južne i Jugoistočne Europe)

države čija se blizina veleposlanstava proučava		Crna Gora	Albanija	Bugarska	Moldavija	Cipar
		Srbija	Kosovo	Rumunjska	Rumunjska	Grčka
gradovi u kojima se promatra udaljenost parova veleposlanstava	Atena	1		1		
	Beč	1	1	1		1
	Berlin			1		
	Bratislava			1		
	Bruxelles	1		1	1	
	Budimpešta			1		1
	Bukurešt	1				
	Den Haag	1	1			1
	Dublin			1	1	1
	Helsinki					1
	Kopenhagen					1
	Lisabon			1		1
	Ljubljana	1	1			1
	Luksemburg					
	Madrid			1	1	1
	Nikozija					
	Pariz	1	1	1	1	1
	Prag		1			
Riga						
0 - 0.5 km	Rim	1	1	1		1
0.5 - 1 km	Sofija	1	1			
1 - 2 km	Stockholm			1	1	1
dalje od 2 km	Tallinn				1	
nema jednog ili oba veleposlanstva u gradu	Valletta					
glavni grad jedne od proučvanih država	Varšava	1		1		
	Vilnius					
	Zagreb	1	1	1		
	Unutar 2 km nalazi se:	11	8	14	6	12
	Od ukupno gradova:	15	11	20	17	17
	Udio SPV-a (u %):	73.3	72.7	70.0	35.3	70.6

Slično kao i u prošloj skupini, većinom država u ovoj skupini dominira visoka učestalost susjednih prijateljskih veleposlanstava koja su susjedi u preko 70% slučajeva. Iznimka opet postoji, a to je u ovom slučaju Rumunjska-Moldavija koji su susjedi u samo 35% gradova. Rumunjska i Bugarska posebno se ističu po velikom broju susjednih veleposlanstava udaljenosti ispod 500 m (u 40% slučajeva).

Tablica 5. Udaljenost veleposlanstava uparenih država (međusobno neutralne države)

države čija se blizina veleposlanstava proučava		Kanada	Srbija	Australija	Slovenija
		Češka	Norveška	Austrija	Slovačka
gradovi u kojima se promatra udaljenost parova veleposlanstava	Atena	1	1	1	1
	Beč		1		
	Berlin	1			
	Bratislava	1			
	Bruxelles		1	1	
	Budimpešta				
	Bukurešt		1		
	Den Haag	1	1		1
	Dublin	1			1
	Helsinki	1			
	Kopenhagen				
	Lisabon		1		
	Ljubljana				
	Luksmeburg				
	Madrid	1	1	1	
	Nikozija			1	
	Pariz		1	1	1
	Prag		1		1
	Riga				1
	0 - 0.5 km	Rim			1
0.5 - 1 km	Sofija		1		1
1 - 2 km	Stockholm	1		1	
dalje od 2 km	Tallinn				
nema jednog ili oba veleposlanstva u gradu	Valletta				
glavni grad jedne od proučvanih država	Varšava	1	1		1
	Vilnius				
	Zagreb			1	
	Unutar 2 km nalazi se:	9	11	8	8
	Od ukupno gradova:	20	18	13	17
	Udio SPV-a (u %):	45.0	61.1	61.5	47.1

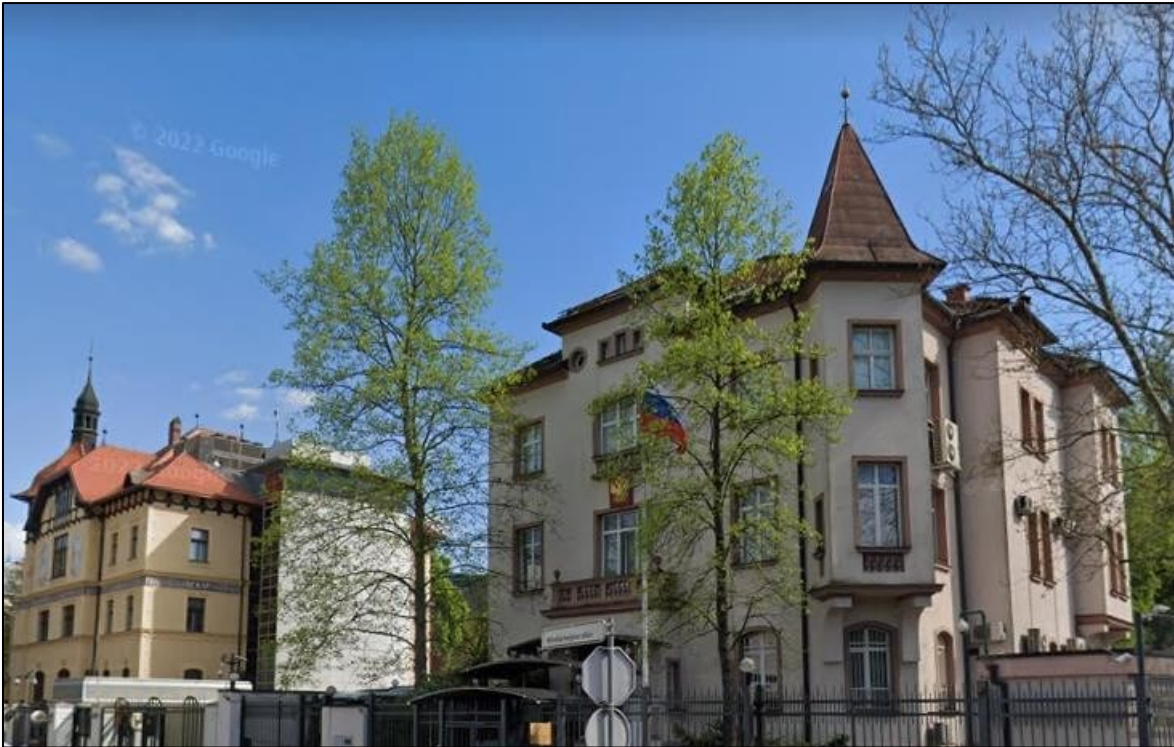
Neutralne države nalaze se u rasponu od 45% do 62% učestalosti susjedstva, što nije previsoko, ali je i dalje više od prijateljskih država u Srednjoj i Istočnoj Europi. Države su bile izabrane zbog postojećih ali ne intenzivnih diplomatskih odnosa, a parovi Austrija-Australija i Slovenija-Slovačka bili su izabrani s dodatnim ciljem istraživanja postoji li potencijalno grad u kojem se oba veleposlanstva nalaze u istoj zgradi, kako bi lako razriješili eventualne zabune prouzročene sličnim nazivima država. Iako su takvi parovi doista pronađeni (primjerice Slovenija i Slovačka se nalaze na istoj adresi u Rigi), vjerojatnije je u pitanju slučaj ekonomske suradnje (nije rijetkost da više veleposlanstava boravi u istoj zgradi, time vrlo vjerojatno štedeći na troškovima poput mjera sigurnosti).

Tablica 6. Udaljenost veleposlanstava uparenih država (države s napetim odnosima)

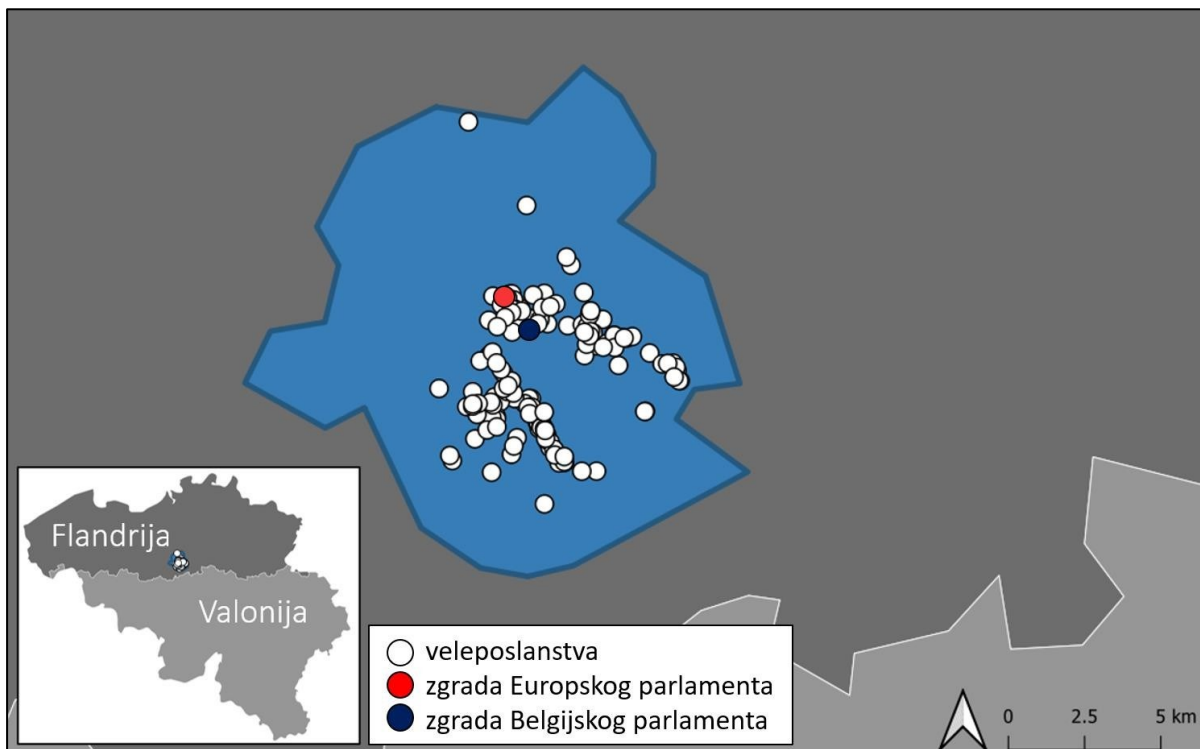
države čija se blizina veleposlanstava proučava		Srbija	Grčka	Rusija
		Kosovo	Turska	SAD
gradovi u kojima se promatra udaljenost parova veleposlanstava	Atena			
	Beč	1	1	
	Berlin	1	1	1
	Bratislava		1	1
	Bruxelles		1	
	Budimpešta		1	1
	Bukurešt			
	Den Haag	1	1	
	Dublín		1	
	Helsinki		1	1
	Kopenhagen			1
	Lisabon		1	
	Ljubljana	1		1
	Luksemburg			
	Madrid		1	1
	Nikozija		1	1
	Pariz		1	
	Prag	1	1	
	Riga			
	0 - 0.5 km	Rim		1
0.5 - 1 km	Sofija	1	1	
1 - 2 km	Stockholm	1	1	
dalje od 2 km	Tallinn			1
nema jednog ili oba veleposlanstva u gradu	Valletta			
glavni grad jedne od proučvanih država	Varšava			1
	Vilnius		1	
	Zagreb		1	
	Unutar 2 km nalazi se:	7	18	11
	Od ukupno gradova:	11	22	27
	Udio SPV-a (u %):	63.6	81.8	40.7

Rezultati za države napetih odnosa vrlo su zanimljivi s obzirom na dobiven širok raspon učestalosti. Grčka i Turska imaju susjedna veleposlanstva u 80% slučajeva, iako vrijedni napomenuti kako su si vrlo blizu samo 2 puta, dok Srbija i Kosovo nikad nisu bliže od 1 km. Iznimka ovom uzorku upravo je par s najmanjom učestalosti, Rusija-SAD, koji su u samo 40.7 % slučajeva blizu jedno drugom, ali kad jesu nalaze se na manje od 500 m, često jedno nasuprot drugom (npr. u Kopenhagenu i Ljubljani). Razlozi mogu biti višestruki, potreba za mogućnošću brze razmjene informacija među diplomatima dviju velesila (Rusija je naslijedila veleposlanstva SSSR-a), špijunaža, prestiž (ukoliko je riječ o povijesno važnom ili bogatom područja grada) i sl.

Slika 13. Američko (žuta zgrada u pozadini) i rusko (siva zgrada u prvom planu) veleposlanstvo u Ljubljani, izvor: Google Maps, 2023

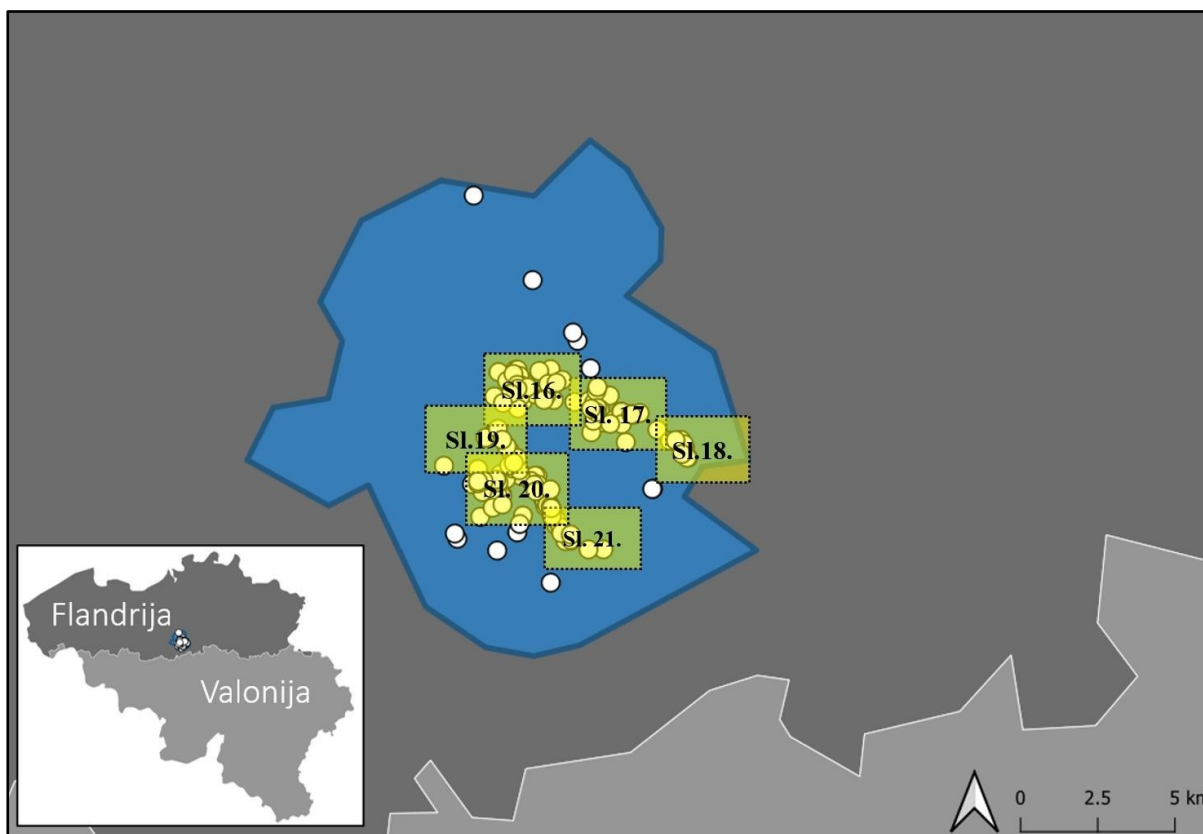
6.2. Kartografski prikaz uočenih odnosa na primjeru Bruxellesa i kartografski prikaz potencijalnih novih parova država za daljnja istraživanja

Sl.14. Prikaz svih veleposlanstava u Bruxellesu, visoka koncentracija veleposlanstava blizu centra moći (parlamenti) prisutna i ovdje (prethodno uočena u Zagrebu), izvor: autor u QGIS-u

Odnosi među uparenim veleposlanstvima kartografski su prikazani i na konkretnom primjeru grada Bruxellesa. Bruxelles je izabran zbog velikog broja veleposlanstava koja se u njemu nalaze budući da grad nije samo centar belgijske diplomacije, već i centar EU⁴⁸ i NATO-a. Zbog toga će gotovo svi⁴⁹ parovi veleposlanstava definirani u istraživanju biti prisutni u Bruxellesu. Osim vizualizacije rasporeda istraživanih veleposlanstava u gradu, cilj ovog prikaza je ukazati na brojne potencijalne bilateralne odnose veleposlanstava koji nisu bili razmatrani u radu, a mogli bi biti u eventualnom fokusu budućih istraživanja slične problematike.

Radi preglednosti Bruxelles je razdijeljen na 5 karata pri čemu svaka prikazuje jedan dio velikog potkovastog klastera veleposlanstava⁵⁰. Potkova se može podijeliti na dva kraka (južni i jugoistočni) te centar.

Slika 15. Veleposlanstva u Bruxellesu, potkovasti klaster radi preglednosti podijeljen je na šest manjih dijelova (sl.16. - sl.21.), izvor: autor u QGIS-u

⁴⁸ Bruxelles samo jedan od centara Eu, no generalno ga se smatra općim diplomatskim centrom (u njemu zasjeda Europska komisija, Vijeće ministara, Europsko vijeće, Europski parlament (sjedište se izmjenjuje između Strasbourga i Bruxellesa))

⁴⁹ jedina iznimka je par Cipar-Grčka, budući da Cipar u Belgiji nema veleposlanika (veleposlanik u Nizozemskoj dvostruko je akreditiran te predstavlja Cipar u Belgiji, Nizozemskoj i Luksemburgu)

⁵⁰ veleposlanstva na rubnim dijelovima grada nisu bila obuhvaćena detaljnom analizom budući da ih se većina nalazi na udaljenosti većoj od u metodologiji definirana 2 km (u rijetkim slučajevima kad tome nije tako riječ je o dva veleposlanstva koja su relativno blizu, no među njima nije utvrđena relevantna diplomatska povezanost (npr. Mjanmar i Lesoto)

Većina parova (i skupina) država bili su odabrani na temelju kriterija istovjetnih onima za odabrane uparene države proučavane u ovom radu^{51 52}. U nekim slučajevima kod novo identificiranih parova detaljnije znanstvene razrade njihovih odnosa nema, ali se unatoč tome zbog većeg broja drugih obilježja smatra kako bi ispitivanje odnosa moglo biti opravdano⁵³. Neke su odabrane skupine država znatno šire od drugih, pa su tako primjerice identificirani klasteri muslimanskih i anglofonih afričkih država koje je iluzorno smatrati diplomatskim monolitom. Slična situacija vrijedi i za latinoameričke države čija je povećana koncentracija zabilježena južno od centra grada. Te veće skupine mogu poslužiti kao potencijalni opsezi proučavanja budućih radova (kao što su u ovom slučaju predominantno europske države bile u fokusu proučavanja, tako bi primjerice mogle biti države arapskog svijeta), a u nekima od njih već je na kartama naznačena određena detaljnija klasifikacija⁵⁴. Kao alternativa religijskom identifikatoru za južni dio klastera u Bruxellesu može se primijeniti i aspekt izvoza nafte koji uz brojne muslimanske zemlje uključuje i Venezuelu i Republiku Kongo čija su veleposlanstva također u blizini. Suradnju među ovim te brojnim drugim naznačenim parovima država teško je obuhvatiti jednim standardiziranim poimanjem „prijateljskih“ odnosa. Istraživanjem njihove raznovrsnosti može se dobiti bolji uvid u problematiku razmatranu u poglavlju *Izbor država – „prijateljstvo“* s ciljem poticanja razvoja sofisticiranijeg metodološkog sustava i daljnjeg detaljnijeg istraživanja problematike.

Napomene pri čitanju karata:

- 1) Boje korištene za označavanje potencijalnih prijateljskih (ili rivalskih) odnosa zadržavaju povezanost među državama na kartama istog dijela klastera⁵⁵, no zbog manjka boja u paleti na drugom kraku ili u centru se iste boje koriste za druge odnose

---

⁵¹ detaljnije u poglavlju *Izbor država – „prijateljstvo“*

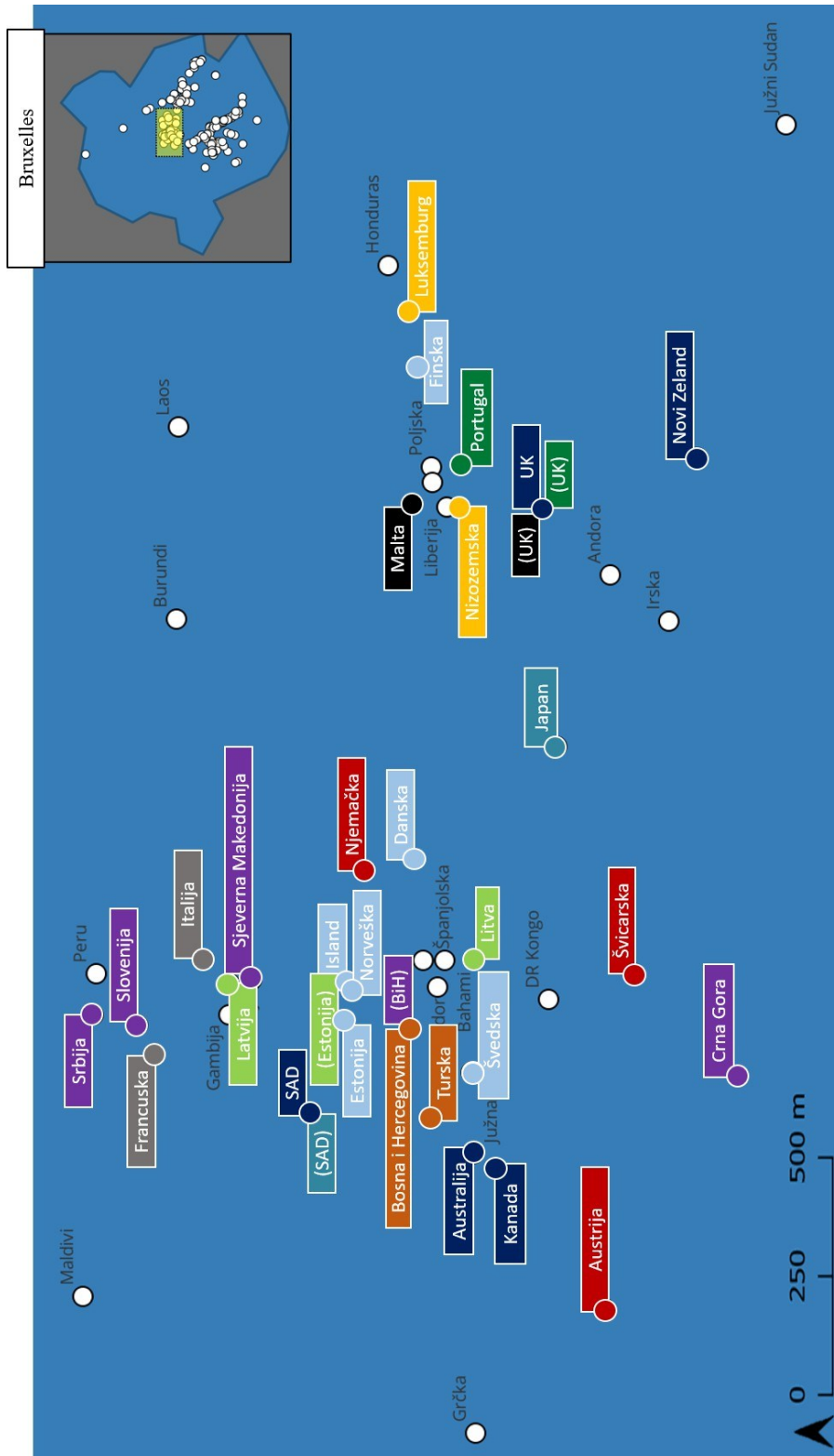
⁵² dva primjera; Sejšeli i Mauricijus otočne su afričke države u Indijskom oceanu s dugom povijesti diplomatske suradnje i sličnim povijesnim i ekonomskim postavkama (Seychelles Nation, 2023) (Government of Mauritius, 2020), SAD i Japan primjer su država s turbulentnom prošlošću obilježenom sukobom (Drugi svjetski rat) i prisnim savezništvom koje mu je uslijedilo (Green, 2007)

⁵³ primjerice kod para Gvajana-Belize (sl.17.) (jedine kontinentalno američke anglofone države južno od SAD-a) čija diplomatska interakcija ima ograničenu stručnu razradu (MacDonald i dr., 1992) uočena je određena diplomatska suradnja (Guyana Chronicle, 2022) i integriranosti u međunarodne organizacije (obje države članice su Karipske zajednice i Commonwealtha)

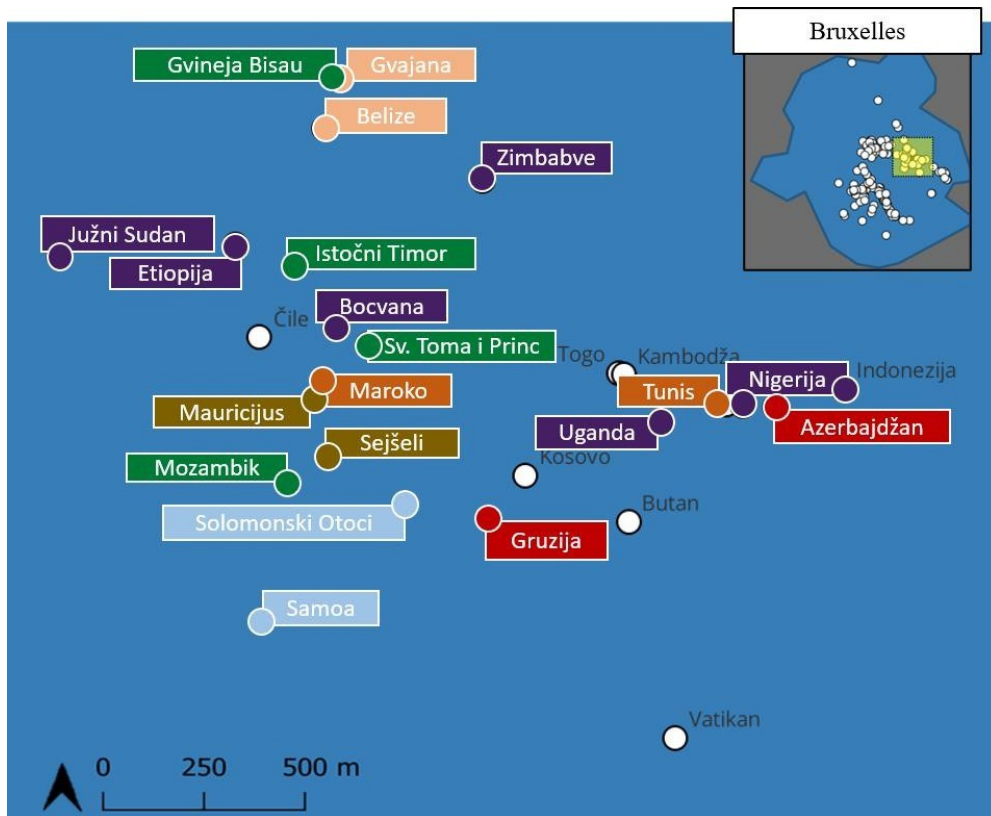
⁵⁴ u slučaju muslimanskih država posebno je naznačen arapski klaster, kao i rivalski par Saudijska Arabija-Iran te druga susjedna veleposlanstva nearapskih muslimanskih država (Pakistan, Niger, Brunej) koje su u blizini, iako nije naznačen, vrijedi skrenuti pozornost i da se Izrael nalazi relativno blizu klastera arapskih zemalja

⁵⁵ prethodno definirani dijelovi klastera su južni krak (sl.19., sl.20. i sl.21.), jugoistočni krak (sl.17. i sl.18) i centar (sl.15.)

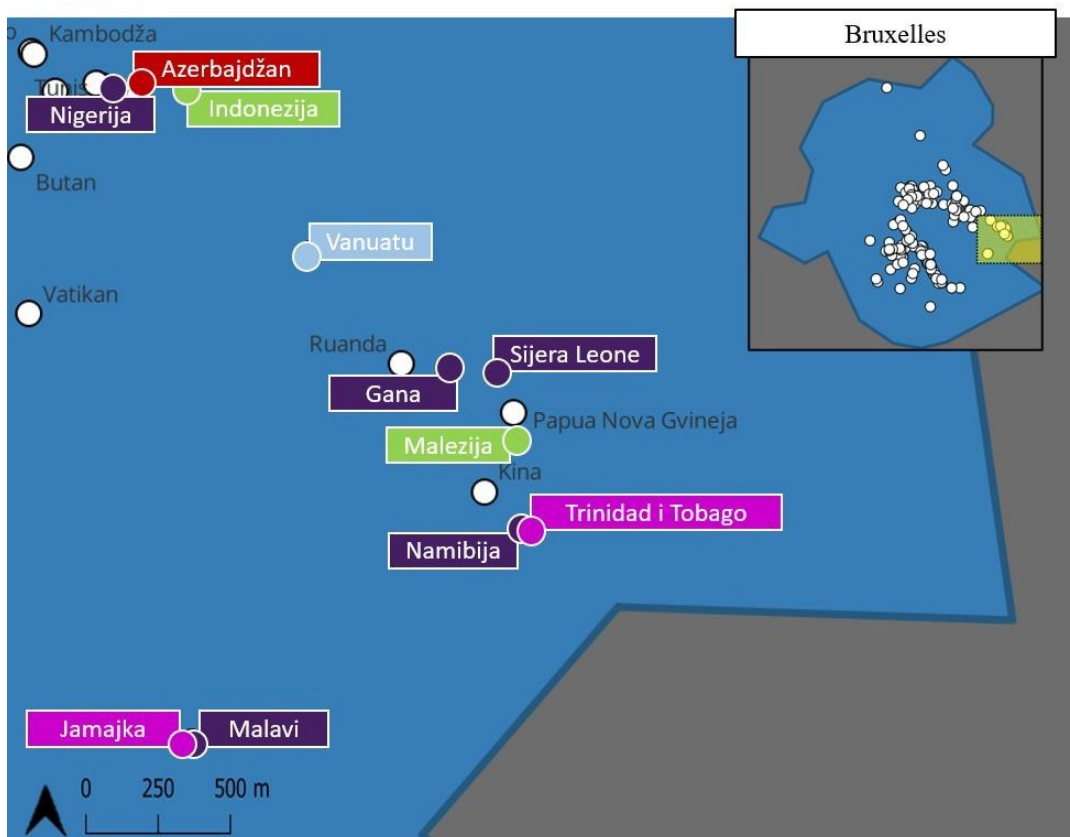
- 2) Na kartama će se neka imena država prikazati dvaput (jednom u zagradi) ako se uočilo više potencijalnih prijateljskih odnosa
- 3) Često su označena više od dva veleposlanstva time implicirajući multilateralnu povezanost svih država iste boje

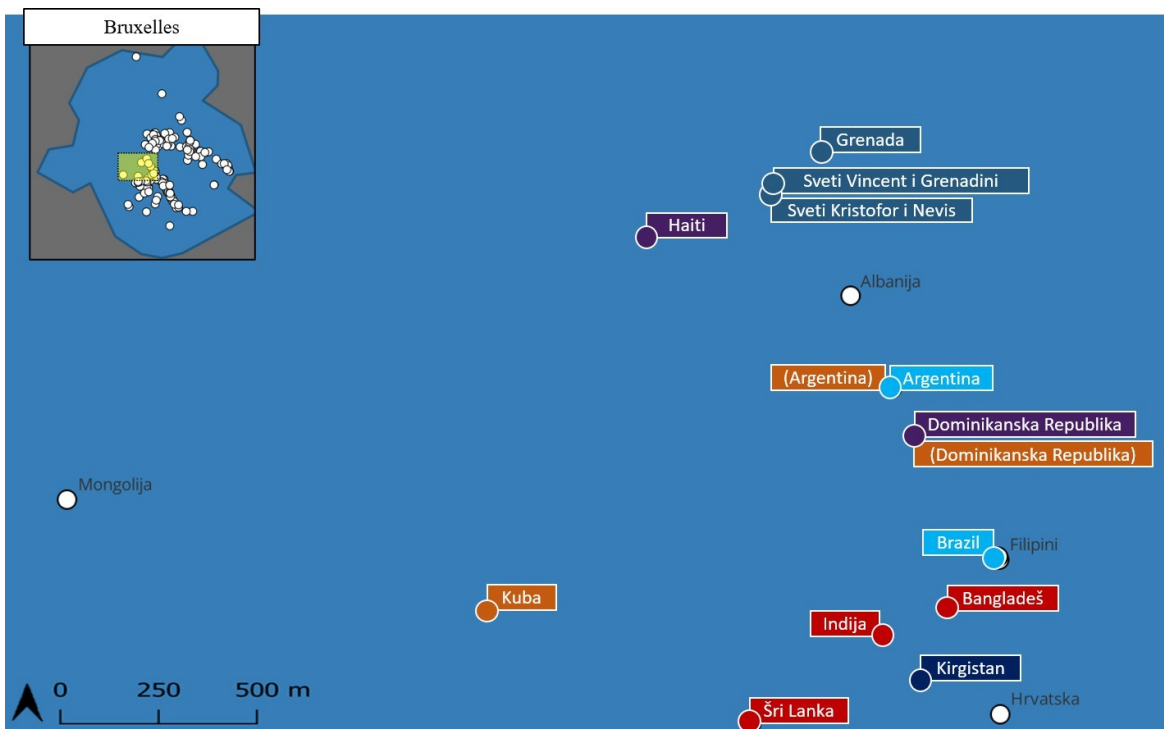
Sl.16. Središnji dio klastera (centar), izvor: autor u QGIS-u

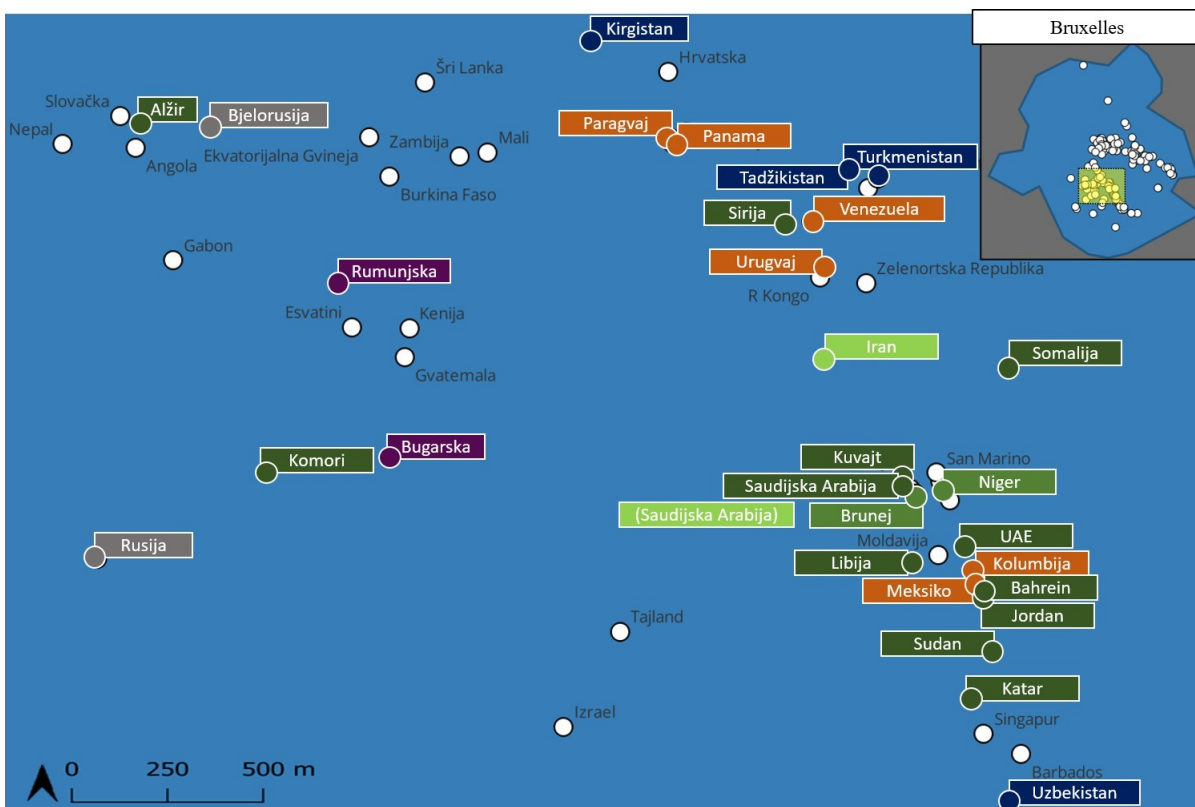
Sl.17. Jugoistočni dio klastera (bliže centru grada), izvor: autor u QGIS-u

Sl.18. Jugoistočni dio klastera (dalje od centra grada), izvor: autor u QGIS-u

Sl.19. Južni dio klastera (bliže centru grada), izvor: autor u QGIS-u

Sl.20. Južni dio klastera (dalje od centra grada), izvor: autor u QGIS-u

Sl.21. Južni dio klastera (najdalje od centra grada), izvor: autor u QGIS-u

Proučavajući određene dijelove klastera može se uočiti prevlast veleposlanstava iz različitih dijelova svijeta. Duž južnog kraka nalazi se velik broj veleposlanstava muslimanskih (predominantno arapskih⁵⁶, ali i drugih⁵⁷) država Sjeverne Afrike, Bliskog istoka i rubnih područja susjednih regija⁵⁸. Oko sredine južnog kraka pozicionirana su i 4 veleposlanstva srednjeazijskih republika⁵⁹ (svih osim Kazahstana). Oko Europskog parlamenta najveći je broj europskih država, dok se prema jugoistočnom kraku klastera pruža niz manjih skupina kojima dominiraju afričke anglofone i luzofone države i manje otočne države ili parovi specifičnih država (npr. Gvajana i Belize (sl.17.)). Blizina Rusije i SAD-a uočena u nekim gradovima ovdje nije prisutna, ali se zato primjerice može uočiti blizina regionalnih rivala Saudijske Arabije i Irana (sl.20). Označena veleposlanstva daju uvid u kompleksnost bilateralnih i multilateralnih (primjer nordijskih država) odnosa i potencijalni odraz tih odnosa u prostoru budući da su proučavana veleposlanstva često blizu jedno drugom. Cilj rada bio je provjeriti je li zadnja konstatacija točna, ili u potrazi za uzorcima ljudski mozak čini klasičnu pogrešku pronalaska uzorka tamo gdje ga nema.

⁵⁶ označena tamnozeleno na sl.18. i sl.19.

⁵⁷ svjetlija nijansa zelene, najsvjetlijom su označeni regionalni rivali Iran i Saudijska Arabija (sl.18.)

⁵⁸ primjerice Mauretaniya, Somalija i Džibuti u Africi te Pakistan u Aziji

⁵⁹ na karti označeni tamnoplavom bojom

7. ZAKLJUČAK

Iz analize uparenih veleposlanstava moguće je uočiti da neka veleposlanstva u vrlo visokom udjelu slučajeva imaju tendenciju biti blizu jedna drugih (posebice ona nordijskih država). Zabilježen je niz država koje su po brojnim pokazateljima prijateljski međusobno nastrojene, no s vrlo niskim (Mađarska-Poljska) i vrlo visokim (Australija-Novi Zeland) udjelima susjednih veleposlanstava, kao i države koje međusobno nisu u najboljim odnosima, a unatoč tome bilježe iznimno visoke udjele susjednih veleposlanstava (Srbija-Kosovo, Turska-Grčka). U tom smislu može se utvrditi da je hipoteza rada koja glasi ***Samo prijateljski nastrojene države imaju veleposlanstva smještena bliže jedno drugome (udaljena do 2 km), za razliku od neprijateljskih (ili pretežno ne-prijateljski) nastrojenih država kod kojih je međusobna udaljenost veleposlanstva veća (više od 2 km)*** opovrgnuta.

Upoznajući se поблиže s načinom funkcioniranja veleposlanstava i promjenama kroz koja su prolazila tijekom vremena, sa sigurnošću se može konstatirati kako postoje brojni lokacijski faktori relevantni za izbor lokacije veleposlanstva. Nažalost, bilo zbog njih, bilo zbog metodoloških ograničenja, nije bilo moguće ukazati na postojanje konkluzivne povezanosti između prijateljskog odnosa država i blizine veleposlanstva.

Smatram da bi najveći doprinos legitimitetu rezultata rada dali robusnija statistička analiza i kvalitativno istraživanje poput ankete upućene diplomatskim dužnosnicima tražeći od njih da na Likertovoj skali poredaju utjecaj koji su pojedini lokacijski faktori imali na izbor lokacije njihovog veleposlanstva.

Provedeno istraživanje ukazalo je da pozitivni ili negativni bilateralni odnosi nisu značajan faktor u odabiru lokacije veleposlanstva u prostoru grada, ali zamijećeni su regionalni trendovi u grupiranju veleposlanstava (najizraženije kod uparenih nordijskih veleposlanstava kao što su Finska-Švedska, Finska-Norveška) te su ponuđene osnovne metodološke postavke za potencijalne slične analize.

8. IZVORI

- 1) Google Maps, 2023: Zrinjevac, <https://www.google.com/maps/@45.8095556,15.9790712,3a,75y,83.5h,102.85t/data=!3m6!1e1!3m4!1ssUxImiAjXcBsGDoI6Xa5YQ!2e0!7i13312!8i6656?entry=ttu> (25.7.2023.)
- 2) Njemačko veleposlanstvo u Zagrebu, 2023: <https://zagreb.diplo.de/hr-hr/botschaft> (10.8.2023.)
- 3) Google Maps, 2023: Borova ulica 1, Osijek, <https://www.google.com/maps/@45.5404981,18.648435,3a,58.6y,38.06h,91.49t/data=!3m6!1e1!3m4!1silwJUbp7BFjHbnIdrpWWcQ!2e0!7i16384!8i8192?entry=ttu> (10.8.2023.)
- 4) Google Maps, 2023: Gajev ulica 55, Zagreb, https://www.google.com/maps/@45.806195,15.9765765,3a,73.8y,250.42h,89.93t/data=!3m7!1e1!3m5!1s9ArAsXzn3xPmE33O2gC2CQ!2e0!6shttps:%2F%2Fstreetviewpixels-pa.googleapis.com%2Fv1%2Fthumbnail%3Fpanoid%3D9ArAsXzn3xPmE33O2gC2CQ%26cb_client%3Dmaps_sv.tactile.gps%26w%3D203%26h%3D100%26yaw%3D6.25526%26pitch%3D0%26thumbfov%3D100!7i16384!8i8192?entry=ttu (11.8.2023.)
- 5) Wikimedia, 2023: Amarna Letters on Display at the British Museum https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d3/Five_Amarna_letters_on_display_at_the_British_Museum%2C_LondonA.jpg (12.8.2023.)
- 6) Wikimedia, 2023: Henry II Kissing the Knee of the Popes Legate, https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e2/K._Henry_2._Kissing_the_knee_of_the_Popes_Legate_coming_into_England.gif (12.8.2023.)
- 7) Benavides Canepa, J., 2023: Barcelona; An Iconic Cathedral Near Its Completion, *TIMES*, 16.3., <https://time.com/6261662/barcelona/> (25.8.2023.)
- 8) Taka, T., 2023: US embassy building in Grosvenor Square set to become a hotel, *The Spaces*, (datum nije priložen), <https://thespaces.com/us-embassy-building-in-grosvenor-square-set-to-become-a-hotel/> (15.8.2023.)
- 9) Moore, R., 2017: London's new US embassy: a very diplomatic America on Thames, *The Guardian*, 17.12., <https://www.theguardian.com/artanddesign/2017/dec/17/us-embassy-nine-elms-diplomatic-mission-hidden-teeth> (15.8.2023.)
- 10) Wikimedia, 2023: Nordic Embassies Berlin, https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/41/Nordic_embassies_Berlin_%28July_2008%29_4.jpg (28.8.2023.)

11) Google Maps, 2023: Bleiweisova cesta, https://www.google.com/maps/@46.0529492,14.4980828,3a,75y,156.06h,96.94t/data=!3m6!1e1!3m4!1sFtJfb3wJJb8ZIW_Z4Vm1HQ!2e0!7i16384!8i8192?entry=ttu (5.9.2023.)

9. LITERATURA

1. Alves, B., Santos Cruz, S., Ribeiro, A., Bastos Silva, A., Pedro Martins, J., Cunha, I., 2020: Walkability Index for Elderly Health: A Proposal, *Sustainability* 12 (18), 1-27, DOI: 10.3390/su12187360
2. Attafa, A., Renaud, K., De Paoli, S., 2020: Cyber Diplomacy: A Systematic Literature Review, *Procedia Computer Science* 176, 60-69, DOI: 10.1016/j.procs.2020.08.007
3. Australian Consulate-General; Bali, 2023: Message from the Consul-General in Bali, <https://bali.consulate.gov.au/> (16.8.2023.)
4. Australian Consulate-General; Makassar, 2023: Message from Consul-General, <https://makassar.consulate.gov.au/> (16.8.2023.)
5. Australian Consulate-General; Surabaya, 2023: Message from Consul-General, <https://surabaya.consulate.gov.au/sbya/home.html> (16.8.2023.)
6. Australian Embassy; Jakarta, 2023: About Us, <https://indonesia.embassy.gov.au/jakt/aboutus.html> (16.8.2023.)
7. Barker, A., 2023: Can you really construct a new megacity in a jungle and convince millions to move there?, *ABC News*, 16.3., <https://www.abc.net.au/news/2023-03-17/from-rugged-jungle-to-megacity-indonesia-s-new-capital/102090132>
8. Beech, H., 2023: Welcome to Nusantara, *New York Times*, 16.5., <https://www.nytimes.com/interactive/2023/05/16/headway/indonesia-nusantara-jakarta.html> (20.8.2023.)
9. Bjola, C., 2012: Understanding Enmity and Friendship in World Politics: The Case for a Diplomatic Approach, *The Hague Journal of Diplomacy* 8, 1-20
10. Boyle, C., 2017: One of the most expensive U.S. embassies ever built is set to open next month in London, *Los Angeles Times*, 22.12. <https://www.latimes.com/world/europe/la-fg-britain-us-embassy-20171222-story.html> (28.8.203.)
11. Canaya, P., 2022: Seychelles and Mauritius enhance collaboration, *Seychelles Nation*, 11.4., <https://www.nation.sc/articles/17429/seychelles-and-mauritius-enhance-collaboration> (6.9.2023.)
12. Celing, D., 2020: Ivica Škojo, Počasni konzul SR Njemačke, *Glas Slavonije*, 20.2., <https://glas-slavonije.hr/424870/3/Gotovo-svaki-dan-netko-zatreba-konzulovu-pomoc>

13. Collins. S., 2012: Slovenia to close embassy in Dublin, *The Irish Times*, 12.6., <https://www.irishtimes.com/news/slovenia-to-close-embassy-in-dublin-1.1065527> (28.8.2023.)
14. Constantinou, C.M., Kerr, P., Sharp, P., 2016: *The SAGE Handbook of Diplomacy*, SAGE Publications Ltd, London
15. Cooper, F., Heine, J., Thakur, R., 2013: *The Oxford Handbook of Modern Diplomacy*, Oxford University Press, Oxford
16. Cordes, N., 2015: New U.S. embassies come at a hefty price for taxpayers, *CBS News*, 21.8., <https://www.cbsnews.com/news/new-u-s-embassies-come-at-a-hefty-price/> (20.8.2023.)
17. De Maeyer, B., Floré, F., Morel, A.-F., Architecture as Diplomatic Instrument? The Multi-Layered Meaning of the Belgian Embassy in New Delhi (1947–83), *Architectural Histories* 9 (1), 1-16, DOI: 10.5334/ah.496
18. Diplo, 2023: Histories, <https://www.diplomacy.edu/histories/> (17.8.2023.)
19. Drocourt, N., 2018:, *The Encyclopedia of Diplomacy; Byzantine diplomacy*, John Wiley & Sons Ltd., New Jersey, DOI: : 10.1002/9781118885154.dipl0039
20. Dumbrell, 2008: The US–UK Special Relationship: Taking the 21st-Century Temperature, *The British Journal of Politics and International Relations* 11, 64-78, DOI: 10.1111/j.1467-856x.2008.00352.x
21. Encyclopædia Britannica, 2023: Diplomacy, <https://www.britannica.com/topic/diplomacy> (6.8.2023.)
22. Encyclopædia Britannica, 2023: History of Diplomacy, 2023, <https://www.britannica.com/topic/diplomacy/The-spread-of-the-Italian-diplomatic-system> (22.8.2023.)
23. Ferreira Duarte, 2000: The Politics of Non-Translation: A Case Study in Anglo-Portuguese Relations, *Traduction, terminologie, redaction* 13 (1), 95-112, DOI: 10.7202/037395
24. Gamulin, B., 2016: Dubrovačka Republika: Međunarodnopravni subjektivitet i diplomatski i konzularni odnosi, *Pravnik* 49 (1)
25. Good Diplomats, 2023: Types of Diplomacy and Diplomatic Practice In 21st Century, <https://bestdiplomats.org/types-of-diplomacy/#> (13.8.2023.)
26. Gov.SI Portal, 2022: About the Embassy Riga, <https://www.gov.si/en/representations/embassy-riga/about-the-embassy/> (25.8.2023.)
27. Government of Mauritius, 2020: Mauritius and Seychelles embark on new avenues of cooperation to further strengthen bilateral relations,

- <https://pmo.govmu.org/News/SitePages/Mauritius-and-Seychelles-embark-on-new-avenues-of-cooperation-to-further-strengthen-bilateral-relations.aspx> (6.9.2023.)
28. Government.nl (Government of the Netherlands), 2022: What does an honorary consul do?, <https://www.government.nl/latest/news/2022/03/22/what-is-an-honorary-consul> (25.8.2023.)
  29. Green, M., 2007: The US-Japan Alliance: A Brief Strategic History, *Teaching About Asian Governments and Legal Systems* 12 (3), 25-30
  30. Hrvatska enciklopedija, mrežna izdanje, 2021: Diplomacija, <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.asph?id=15326> (9.8.2023.)
  31. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, 2023: Konzul, <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=33007> (15.8.2023.)
  32. Kennesaw State University (Prince, C, Farmer, A.), 2022: Finding a Suitable Embassy Location using GIS: Reykjavik, Iceland and Vilnius, Lithuania, <https://digitalcommons.kennesaw.edu/undergradsymposiumksu/spring2022/presentations/426/> (20.8.2023.) (video uradak; nije recenzirano!)
  33. Kinsman, J., Bassuener, K., 2013: *A Diplomat's Handbook*, The Centre for International Governance Innovation, Waterloo
  34. Kissinger, H., 1994: *Diplomacy*, Simon & Schuster, New York
  35. Lee, M., Lederman, J., 2018: Spies posing as diplomats have a long history, *AP News*, 27.3., <https://apnews.com/article/985f444da7dd42c5b3b8abc422a977b8> (10.8.2023.)
  36. Liddell, J., 2022: Guyana, Belize agree on landmark friendship, *Guyana Chronicle; The Nation's Paper*, 8.7., <https://guyanachronicle.com/2022/07/08/guyana-belize-agree-landmark-partnership/> (5.9.2023.)
  37. Loeffler, J., 2000: The Identity Crisis Of the American Embassy, *Foreign Service Journal* 19, 18-25
  38. Lončar, J., Stiperski, Z., 2019: *Industrijska geografija*, Meridijani, Prirodoslovno-matematički fakultet, Zagreb
  39. MacDonald, S.B., Conway, F.J., McFeeters, B.D., Fauriol, G.A., Simmons, C.S., Balland, O.N., Rutheiser, C.C., Bott, U., Harper, S.R., Cooke, M.W., Cinchon, D., Taylor, J., Seyler, D., 1992: *Guyana and Belize country studies*, Library of Congress, Washington
  40. Mamadouh, V., Meijer, A., D. Sideway, J., van der Wusten, H., 2015: Toward an Urban Geography of Diplomacy: Lessons from The Hague, *The Professional Geographer* 67 (4), 564-574, DOI: 10.1080/00330124.2014.987194

41. Mattingly, G., 1937: *The First Resident Embassies: Mediaeval Italian Origins of Modern Diplomacy*, *Speculum* 12 (4), 423-439
42. McConnell, F., 2019: Rethinking the Geographies of Diplomacy, *Diplomatica* 1, 46-55, DOI: 10.1163/25891774-00101008
43. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, 2023: Embassies of foreign countries in the Republic of Croatia (5.8.2023.)
44. Ministry of Foreign Affairs, International Trade and Worship Argentina, 2023: EMBASSY IN HUNGARY, <https://eungr.cancilleria.gob.ar/en/contact-us-0> (14.8.2023.)
45. Mitić, I., 1962: Dubrovački konzulati u Španiji i Portugalu, *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku* 8-9, 597-620
46. Morgenthau, H. J., 1948: *Politics Among Nations*, Alfred A. Knopf, New York
47. Narodne novine, 2017: Bečka konvencija o diplomatskim odnosima, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2017_06_4_20.html (9.8.2023.)
48. Nepoznati autor, 2013: A booming trade; Foreign ministries employ ever more amateurs to do their bidding abroad, *The Economist*, 31.8. <https://www.economist.com/international/2013/08/31/a-booming-trade> (16.8.2023.)
49. Nepoznati autor, 2015: Latvia to close Portugal embassy, *ENG.LSM.Lv*, 14.10., <https://eng.lsm.lv/article/politics/politics/latvia-to-close-portugal-embassy.a150151/> (28.8.2023.)
50. Nepoznati autor, 2022: Three Sri Lanka's Embassies close due to economic crisis!, *Lanka Sara* 6.4., <https://lankasara.com/news/three-sri-lankas-embassies-closed-due-to-economic-crisis/> (28.8.2023.)
51. Neumayer, 2008: Distance, Power and Ideology: Diplomatic Representation in a World of Nation-States, *Area* 40 (2), 228-236
52. Njemačko veleposlanstvo u Zagrebu, 2023: Odjeli u veleposlanstvu, <https://zagreb.diplo.de/hr-hr/botschaft/arbeitsbereiche/2075682> (14.8.2023.)
53. Normann, I., 2013: Diplomatic Sites: A Critical Enquiry,
54. Parker G., Murphy, T., 2022: Most Suitable Embassy Locations in Reykjavik, Iceland and Vilnius, Lithuania, <https://digitalcommons.kennesaw.edu/undergradsymposiumksu/spring2022/presentations/400/> (15.8.2023.) (video, nije recenziran!)
55. Penić, G., 2019: Prodana zgrada bivšeg veleposlanstva SFRJ u Bonnu, *Jutarnji list*, 25.4., <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/prodana-zgrada-bivseg-veleposlanstva-sfrj-u->

- bonnu-kupac-je-platio-37-milijuna-eura-evo-koliko-ce-od-ukupnog-iznosa-pripasti-hrvatskoj-8784614 (24.8.2023.)
56. Queller, D.E., 1965: Early Venetian Legislation Concerning Foreign Ambassadors, *Studies in the Renaissance* 12, 7-17
  57. Rabitz, C., 2009: Empty Embassies, *Deutsche Welle*, 19.11., <https://www.dw.com/en/the-fate-of-many-former-embassies-in-bonn-is-still-to-be-decided/a-4901883> (5.9.2023.)
  58. Rana, K. S., Chatterjee, B., 2011: *Economic Diplomacy: India's Experience*, CUTS International, Jaipur
  59. Salim, N., 2023: Indonesia seeks financing for new capital city Nusantara, but investors are hesitant, ABC News, 4.6., <https://www.abc.net.au/news/2023-07-05/indonesia-financing-new-capital-city-nusantara-jokowi-albanese-/102555992>
  60. SpomenikDatabase, 2022: GloboYugo: Investigating Yugoslavia's Embassies Around the World, <https://www.spomenikdatabase.org/post/globoyugo-investigating-yugoslavia-s-embassies-around-the-world> (28.8.2023.)
  61. UN, 1961: VIENNA CONVENTION ON DIPLOMATIC RELATIONS, https://treaties.un.org/doc/Treaties/1964/06/19640624%2002-10%20AM/Ch_III_3p.pdf
  62. Van der Wusten, H., Mamadouh, V., 2010: The Geography of Diplomacy, *The International Studies Encyclopedia* 5, 141-150, DOI: 10.1093/oso/9780195162080.003.0025
  63. Vasiljević Tomić, D., Nikezić, A., Ćirić, D., 2013: Negotiating Cultural Identity Through the Architectural Representation Case Study: Foreign Embassy in Belgrade, *Architecture and Civil Engineering* 11 (2), 113-124. DOI: 10.2298/FUACE1302113V
  64. Vlade Republike Hrvatske, 2023: Otvaranjem gruzijskog veleposlanstva u Hrvatskoj jačamo odnose dviju zemalja, 24.07.2023., <https://vlada.gov.hr/vijesti/otvaranjem-gruzijskog-veleposlanstva-u-hrvatskoj-jacamo-odnose-dviju-zemalja/38753> (20.8.2023.)
  65. Vukadinović, R., 1980: Osnovni okviri istraživanja vanjske politike, *Politička misao: časopis za politologiju* 17 (1-2), 159-174
  66. Watson, A., 1982: *Diplomacy; The Dialogue Between States*, Routledge, New York
  67. Wehler, H.-U., 2005: *Nacionalizam; povijest, oblici, posljedice*, Jesenski i Turk, Zagreb
  68. YouGov, 2017: America's Friends and Enemies, <https://today.yougov.com/topics/international/articles-reports/2017/02/02/americas-friends-and-enemies> (26.8.2023.)